

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 13 (2550) Год L

Беласток, 27 сакавіка 2005 г.

Цана 2,00 зл.

Студэнцкі рух на Беласточчыне вядомы ад пачатку XIX ст. Першы беларускі гурток заснавалі студэнты Віленскага ўніверсітэта: Міхал Баброўскі, ураджэнец Вулькі-Выганоўскай, Ігнат Даніловіч з Грынявіч-Вялікіх, Ігнат Анацэвіч з Бераставіцы, Юзэф Ярашэвіч з Бельска-Падляшскага...

Разам будзе зручней

Што значыць для нас супрацоўніцтва з Незалежным аб'яднаннем студэнтаў (NZS)? Ілона Карпюк, старшыня Беларускага аб'яднання студэнтаў, лічыць у першую чаргу на падтрымку дзейнасці ў польска-студэнцкім асяроддзі.

— Мы лічым на свежы прыток энергіі, — кажа шэф беластоцкага NZS Марцін Леошко, — людзі ў БАСе заангажаваныя, маюць ідэалы.

І адны, і другія, думаюць пра практычны бок дагавору. „Разам, — кажуць мае субяседнікі, — нам зручней будзе пакарыстацца еўрасаюзнымі сродкамі для рэалізацыі польска-беларускіх праектаў”. Першы супольны польска-беларускі праект „POMOST”, які з 17 па 21 сакавіка прапанаваў увазе студэнтаў і жыхароў Беластока канцэрт, фільмы, пікет і навуковую канферэнцыю, завяршыўся гістарычным актам. 20 сакавіка г.г. быў падпісаны дагавор па супрацоўніцтве паміж БАС і NZS.

Гісторыя супрацоўніцтва БАС і NZS сягае пачатку 80-х гадоў мінулага стагоддзя, а самы плённы перыяд выпадае на 1988-1989 гады. Яўген Вапа прыгадаў гісторыю студэнцкага руху на Беласточчыне, зачытаў таксама архіўныя ўжо віншаванні з нагоды 25 Сакавіка з 1989 года ад сяброў з агульнапольскага NZS.

— Мы таксама віншавалі іх са Святам 11 Лістапада, — дадаў.

Гісторыя студэнцкага руху на Беласточчыне вядомая ад пачатку XIX стагоддзя. Першы беларускі гурток заснавалі студэнты Віленскага ўніверсітэта (у будучым выдатныя вучоныя і дзеячы): Міхал Баброўскі, ураджэнец Вулькі-Выганоўскай, Ігнат Даніловіч з Грынявіч-Вялікіх, Ігнат Анацэвіч з Бераставіцы, Юзэф Ярашэвіч з Бельска-Падляшскага. Мэта гуртка была адказнасць за лёс народа.

Пра беларускі лёс, значыць, пра нацыянальнасць каларытна выступіў Сакрат Яновіч. Яго тэма — *Быць беларусам, гэта значыць...* — стацка нармальным чалавекам. Без комплексаў і геройскай адчайнасці, часам з памежжа псіхічнай хваробы. Быць беларусам немагчыма без культурнасці, без чытання. Нацыянальнасць, паводле Яновіча, гэта лёс і ад яго не ўцячэш. Асіміляцыя нясе з сабой інтэлектуальную і маральную дэградацыю, марнаванне грамадскай энергіі. Падляшша пакутуе ад такіх з'яў, таму прысуджанае яно на адміранне. Выратаваць сітуацыю

Радаслаў Дамброўскі (сядзіць злева) — старшыня беластоцкага гуртка БАС разам з сябрамі даказалі арганізацыйныя здольнасці

могуць патрыёты — беларусы, якія адчуваюць сувязь з зямлёй.

— Дбайце пра беларусаў, — звярнуўся з заклікам пісьменнік. — Яны вас выратуюць, не падвядуць!

Сакрат Яновіч пачаў даклад па-беларуску, бо, як адзначыў, калісь мазурам і ляхам гэта не перашкаджала. А я — сказаў — ужо ў Еўропе!

Наколькі ў першы дзень канферэнцыі ставіліся праблемы польскіх беларусаў, другі адводзіўся сітуацыі ў Рэспубліцы Беларусь. Чытанні і дэбата праходзілі ў кантэксце Аранжававай рэвалюцыі ва Украіне. З дакладам выступіў прафесар Станіслаў Шушкевіч, які параўнаў патэнцыял Украіны і Беларусі. Украінцы мелі незалежныя СМІ, як хаця б 5 канал тэлебачання і чатыры незалежныя газеты, а беларусы не маюць аніводнага незалежнага СМІ. Ва ўкраінскім парламенце 50 працэнтаў дэпутатаў складала апазіцыя, а ў парламенце РБ няма ніводнага незалежнага дэпутата. Така сама выглядае сітуацыя ў прыватным бізнэсе, які па сутнасці ў Беларусі не існуе.

— Аднак, нягледзячы на таталь-

ныя розніцы, Украіна ўсяліла ў Беларусь надзею, — працягваў журналіст Павал Мажэйка, — надзею, што можна яшчэ пазмагацца.

Павал Мажэйка

Прыгадаў ён як у Новы год беларусы першы тост падымалі за Юшчанку.

— Мы непатрэбны сённяшняй уладзе, — гаварыў Мажэйка. Сітуацыю гродзенскай незалежнай прэсы параўнаў ён да могільніка.

— Аднак у Беларусі ёсць група журналістаў, якая трымаецца філасофіі капітанаў (у адрозненні ад прыгнятальна-дамініруючай філасофіі журналістаў-пацукоў, што пакідаюць падтопленое судна).

— Украінцы заўсёды вызначалі нам узор думання пра нацыянальна-вызвольны рух, — падвёў выказванні гісторык Алег Латышонак. — Ці хочам таго, ці не, аднак ідзем крок у крок за ўкраінцамі. Можна гэта магічнае думанне, аднак так ёсць!

Тэкст і фота Ганны КАНДРАЦЮК

Чытачам, якія Вялікдзень адзначаюць 27-28 сакавіка, жадаем радасці ад духоўнага абнаўлення, прыемнага адпачынку ў сямейным крузе ды смачных страваў на велікодным stole.

РЭДАКЦЫЯ

Мы — народ 2

Яўген ВАПА

У пасляваеннай Польшчы беларусы Беласточчыны ўжо дваццаць гадоў запар ушаноўваюць чарговыя ўгодкі Беларускай Народнай Рэспублікі. У сакавіку 1985 г. група студэнтаў Варшаўскага ўніверсітэта яшчэ ў падпольных абставінах адраділа святкаванне Акта 25 Сакавіка. Праз год незалежнае беларускае асяроддзе святкавала яго нелегальна ў Беластоку...

Простыя людзі 2

Віктар САЗОНАЎ

Я пачаў апавядаць пра ўсё што ведаю. Што бачыў па тэлевізары, чытаў у газетах, знаходзіў у Інтэрнэце... І пра вайну ў Іраку, і пра выбары ў Беларусі. Але ўжо праз хвілінаў сем зразумеў, што мне няма чаго расказаць. Што гэты, адрэзаны ад усіх сродкаў масавай інфармацыі стары чалавек, які так уважліва слухае мае аповеды, ведае шмат больш за мяне...

Свята надзеі 3

Аляксей МАРОЗ

З дакладам пра гістарычны падзеі ў сакавіку 1918 года на Беларусі выступіў старшыня Беларускага дэмакратычнага аб'яднання, настаўнік гісторыі Гайнаўскага бэлліцэя Яўген Янчук. Звярнуў ён увагу на беларускі сынаў, якія аб'явілі волю жыць на сваёй зямлі, пад сваёй уладай. Многія сярод тых, што змагаліся за незалежнасць Беларусі, вымушаны былі ўцякаць з Радзімы, іншыя заплацілі за свае ідэалы турэмным зняволеннем...

Брэст за заслонай 5

Яўген МІРАНОВІЧ

У адрозненні ад Гродна ці Мінска ў Брэсце вельмі цяжка набыць газету на беларускай мове. Ёсць некалькі пунктаў, дзе трапляе беларускамоўная „Народная воля” і некалькі літаратурных часопісаў. З нейкім задавальненнем прадаўцы ў крамах адказваюць: „Нет у нас беларускіх газет”. Беларускаю мову ўсе там разумеюць...

Адыход патрыярха 10

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

10 сакавіка не стала Апанаса Цыхуна. Патрыярх беларушчыны ў горадзе над Нёманам не дажыў да сваіх 95-х угодкаў два месяцы. Цыхун усім, хто яго ведаў, здаваўся вечным, нават тады, калі адышлі ў іншы свет амаль усе яго сябры...

„Простыя людзі”

Неяк на пачатку зімы заехаў я ў вёску, дзе калісьці жылі мае дзядуля з бабуляй. Вёска стаіць далёка

ад асфальтных дарог, і каб пачатак гэтай зімы не быў такі бяснежны, да яе ніколі не даехаў бы. Жывуць там адны старыя. Паглядаючы на пустыя кінутыя хаты, міжволі ўспаміналіся словы кіраўнікоў краіны, якіх я памятаю. Ад генсека ЦК КПСС Леаніда Брэжнева, і да першага прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі. Усе яны бажыліся, што клопаціцца толькі пра простага чалавека. Ды не толькі яны. Начальнікі ўсіх рангаў, ад старшыні калгаса да шэфа аблвыканкама адно пра гэта і далдо няць. Хоць ты тэлевізар не ўключай. Уся ўвага, майляў, яму — простама чалавеку. „Простыя людзі” таксама дбаюць пра сябе. Атрымліваецца, што ўсе аж разрываюцца для гэтага простага чалавека, але ён чамусьці не стаў багацейшы за сваіх „апекуючых”. Нават дарога да вёскі, каб узімку дзеці маглі наведаць нямоглых бацькоў, ці каб хоць „хуткая” магла даехаць у разе чаго, так і не палепшылася. Колькі гэтых „дбайных” шэфаў не памянлася, а яна ўсё больш зарастае.

Каля адной хаты я ўбачыў дзядзьку Лявона. Ён стаяў абапёршыся на кіёк і з цікавасцю пазіраў, хто гэта наведзе яго вёску.

— Добры дзень, дзядзька! Ці памятаеш мяне? — пытаюся.

— Яшчэ такім цябе памятаю, якім ты сам сябе не ўспомніш, — адказвае Лявон. — Заходзь у хату. Раскажаш што на свеце робіцца. А то ў мяне радзіва больш за дзесяць год як сапсавалася.

Я пачаў апавядаць пра ўсё што ведаю. Што бачыў на тэлевізары, чытаў у газетах, знаходзіў у Інтэрнэце... І пра вайну ў Іраку, і пра выбары ў Беларусі. Але ўжо праз хвілінаў сем зразумеў, што мне няма чаго расказаць. Што гэты, адрэзаны ад усіх сродкаў масавай інфармацыі стары чалавек, які так уважліва слухае мае апаведы, ведае шмат больш за мяне. Толькі неяк па-свойму, больш аб’ёмна. Ды пытаецца не пра тое, дзе ў свеце адбылася сама вялікая катастрофа, а як я жыўу, што робяць мае дзеці, як здароўе маці.

— А грошы агульна з рускімі хіба не зрабляць, — нечакана пераходзіць на іншую тэму стары Лявон. — Гэта яны, напэўна, прыдурваюцца, што хочуць так зрабіць. Які дурань ад сваіх грошай адмові-

ца? — І зноў пачынае пытацца пра жыццё знаёмых.

Размаўляючы з гэтым чалавекам, я ўсё больш пераконваўся, што мне няма чаго яму расказаць. Наадварот. Пытацца трэба ў гэтых людзей, слухаць, пакуль яны яшчэ ёсць.

— А скажы, дзядзька, ці просты ты чалавек?

— А як жа. Тут усе простыя. У нас нават паны былі простымі.

— А пасля паной, начальнічкі камуністычныя? Як яны?

— І яны былі простыя. Толькі блага ім было. Нядобрая ў іх доля.

У мяне ад гэтых слоў аж дух пераняло.

— Як гэта?! — пытаю. — Яны ж сваіх дзяцей паўладкоўвалі на цёплым месцы, катэдры ў гарадах вашымі гарбамі панабудоўвалі, а ты кажаш лёс іхны кепскі.

— Ну так. А ці можа быць добрая доля ў паднявольнага? Памятаю, звернуўся гадаючы якую дурноту рабіць нашаму старшыні сельсавета, і ён ведае што пустое патрабуюць, а ўсё адно ходзіць, і хаваючы вочы, мусіць людзей намаўляць, каб зрабілі тую непатрэбшчыну. І сабе жыццё псаваў, і іншым. І ўсё, як ты кажаш, дзеля таго катэджа гарадскога, у якім так жыць і не давалося. Памёр рана. Чалавеку паднявольнаму не бывае добра. А нам адна „апэка” ад улады была патрэбна — каб адчапіліся.

„Якія яны няпростыя, гэтыя простыя людзі”, — падумаў я і вырашыў: задам два пытанні. Першае такое, каб хутка можна праверыць было, ці збудзецца. І загадай — як збудзецца першае, то і другое таксама.

— Ці доўгая ў гэтым годзе будзе зіма?

— Доўгая. Тут трэба глядзець на прываслаўную Пасху. Як яна позна, то і зіма не спяшаецца зыходзіць.

— А ці добра будзе жыць на Беларусі?

— Добра. Сам чуў, па радзіве так казалі.

— Дык не працуе ў цябе радыё больш за дзесяць год.

— А я тады чуў, як яно працвала, — засмяяўся Лявон.

Незразумела, жартаваў ён, ці праўду казаў. Але нейкая ўпэўненасць, што ўсё пойдзе да лепшага, пасля размовы з гэтым чалавекам, засталася. Штосьці яны, гэтыя „простыя людзі” ведаюць такое, пра што „няпростыя” могуць і не здагадацца.

Віктар САЗОНАЎ (Гродна)

25 Сакавіка: мы — народ

Без гістарычнай памяці няма народа. Святкуючы чарговую ўгодку Акта 25 Сакавіка мы даказваем, што мы — народ. Народ, які мае свае ідэалы, мары, памкненні, прайгрышы і выйгрышы. Усё дзеля захавання сваёй тоенасці. Няважна тады, дзе каму прыйдзеца жыць. На Бацькаўшчыне, ці ў далёкай Аўстраліі, Амерыцы, Сібіры ці як нам, беларусам Беларускай, выпала жыць у Польшчы. Усім прыйшлося адстойваць нашае, сваё — значыць, беларускае. Зразумела, было б лягчэй і прасцей, калі б

меншасці ў Польшчы. Веру, што наступныя пакаленні маладых беларусаў Беларускай — сённяшняга студэнты, ліцэйцы, гімназісты — не забудуць гэтых святкаванняў, якія ідуць ад нашага сэрца, годнасці, надзеі.

Шмат выпрабаванняў чакае нас і зараз. Ад нас саміх залежыць ці беларуская салідарнасць і ўзаемадапамога напойняцца рэальным зместам, а не будуць пустымі словамі. Толькі ў супольных бе-

Пастаяннае святкаванне намі ідэі БНР ставіць яе ў лік трывалага падмурку беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы. Веру, што наступныя пакаленні маладых беларусаў Беларускай — сённяшняга студэнты, ліцэйцы, гімназісты — не забудуць гэтых святкаванняў, якія ідуць ад нашага сэрца, годнасці, надзеі...

сённяшняга Беларусь была беларускай дзяржавай, а не краінай, у якой беларускае выціскаецца з дзяржаўна-адміністрацыйнага і прыватнага жыцця. На гэта няма нашай згоды. Не пагаджаемся і з тым, што вышэй нацыянальных інтарэсаў беларускага народа ставіцца імкненні і інтарэсы аднаго толькі чалавека. І таму не можна сёння ў Беларусі святкаваць так важнай гістарычнай падзеі як абвешчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі ў 1918 годзе. На жаль, надалей прымушаны з’езджаць з Беларусі людзі, якія актыўна працавалі ў карысць Бацькаўшчыны.

У пасляваеннай Польшчы беларусы Беларускай ўжо дваццаць гадоў запар ушаноўваюць чарговую ўгодку Беларускай Народнай Рэспублікі. У сакавіку 1985 г. група студэнтаў Варшаўскага ўніверсітэта яшчэ ў падпольных абставах адрадыла святкаванне Акта 25 Сакавіка. Праз год незалежнае беларускае асяроддзе святкавала яго не легальна ў Беларускай. Ужо ў сакавіку 1989 г. афіцыйныя і легальныя святкаванні наладзіла Беларускае аб’яднанне студэнтаў у Беларускай ў адным з інтэрнатаў Медычнай акадэміі. Памятаю як сёння, калі Юрка Каліна і Юрка Ляхчынскі завесілі высокую перад уваходам у будынак транспарант са словамі „25 Сакавіка — Незалежнасць”. Пастаяннае святкаванне намі ідэі БНР ставіць яе ў лік трывалага падмурку беларускай нацыянальнай

ларускіх дзеяннях заключаецца наша сіла. Ці зможам мы быць і жыць як вольныя гаспадары на сваёй зямлі — Беларускай? На той бацькаўскай зямлі, якую выкупляюць зараз другія. А мы часта не задумоўваемся, што прадаем тое, за што стагоддзямі змагаліся нашы продкі. Такім чынам мы пагаджаемся на ролю індзейцаў, якім вызначаецца месца ў рэзервацыі.

Так быць не мусіць. Падтрымоўваючы Беларускае выбарчыя камітэты, падпісваючыся і чытаючы беларускія газеты і кніжкі, пасылаючы дзяцей на ўрокі беларускай мовы і размаўляючы паўсюдна і штодзённа па-беларуску, мы можам так для нашай будучыні. Кажам так для нармальнасці і сэнсу нацыянальнага жыцця наступным пакаленням. Толькі ў такі спосаб мы будзем партнёрамі для іншых, а не выканаўцамі чыйсьці планаў і праектаў. Ад нас саміх залежыць зараз скарыстанне прынятага польскім Сеймам Законам аб нацыянальных і этнічных меншасцях, а таксама еўрапейскага заканадаўства ў гэтай галіне. Нам, беларусам, трэба самім гаварыць пра нашы справы. У гэты момант прыгадваюцца мне словы, напісаныя Уладзімірам Арловым у знакамітым эсе „Незалежнасць гэта...”. Чытаем там: „Незалежнасць гэта калі ад нараджэння да скону пачуваешся сваім чалавекам на сваёй зямлі. Я веру, што калі-небудзь так будзе. Бо іначай проста не варта жыць”. Жыве Беларусь!

Яўген ВАПА

Вачыма еўрапейца

Аб законе і трывогах

Віцэ-міністр унутраных спраў і адміністрацыі Тадэвуш Матусяк, які курыруе справы нацыянальных меншасцей, абвясціў у Беларускай ўсё непаразуменні, узніклія вакол тыднёвіка „Ніва”.

Пасля спаткання з прадстаўнікамі падляшскіх меншасцей заявіў у размове з нашым тыднёвікам:

— Цяпер маю для гэтага легітымацыю.

Раней, гаворачы аб Законе аб нацыянальных ды этнічных меншасцях і рэгіянальнай мове, які ўступае ў сілу 1 мая, падкрэсліў:

— Ад саміх меншасцей залежыць тое, наколькі гэты закон стане рэальнасцю. Вы ат-

рымалі інструмент, якім павінны карыстацца. Гэта выклік. Спадзяюся, што ніводзін артыкул закону не застанеца мёртвым, таксама і для добра Рэчы Паспалітай.

З культурных выказванняў бурмістраў і войтаў вынікала, што малапраўдападобна, каб любая падляшская гміна, якая мае на гэтай законнай права, увяла сёлета двухмоўныя назвы ці карэспандэнцыю на дапаможнай мове. На гэтыя мэты гміны не запланавалі выдаткаў у сёлетніх бюджэтах. Да таго прыкмятаецца невялікае зацікаўленне саміх жыхароў, ад якіх будзе гэта залежаць.

Ян Сычэўскі, старшыня Беларускага грамадска-культурнага таварыства, пералічыў некаторыя праблемы, якія, на яго думку, стаяць перад беларускім асяроддзем. Пачаў, аднак, ад заявы:

— На ўсе праблемы меншасцей назначаецца ў Польшчы столькі грошай, колькі трэба на ўтрыманне адной філармоніі.

Заклікаў ён м.інш. знайсці крыніцы фінансавання Музея і асяродка беларускай культуры ў Гайнаўцы, м.інш. забяспечыць сродкі

для 2-3 музейных работнікаў. Віцэ-міністр Матусяк абяцаў:

— Гэту справу сур’ёзна абмяркуем.

Яўген Вапа, старшыня Беларускага Саюза ў РП вярнуўся да пытання неабходнасці падавання бацькамі заяў, калі яны высылаюць дзяцей вучыцца ў школы з беларускай мовай. Данута Главацка-Мазур, намесніца дырэктара дэпартамента па веравызнаннях і нацыянальных меншасцях МУСіА тлумачыла:

— Справа ва ўзроўні субвенцыі. Каб яе налічыць, трэба мець дакументацыю, што моладзь дабравольна вывучае мову.

Яўген Вапа, аднак, не даўся пераканацца такому аргументацыі і супраціўіўся такому абавязку, тлумачыўшы, што гэта паўплывае не змянінне колькасці навучэнцаў у школах з беларускай мовай. Тадэвуш Матусяк абяцаў зацікавіць справай Міністэрства адукацыі. Яўген Вапа звярнуў таксама ўвагу на тое, што „Ніва” і іншыя меншасны часопісы, пасля трох месяцаў новага года, не маюць яшчэ дамоў на выдаванне. Ягоную трывогу выклікала таксама абяцніца МУСіА, што сёлета

маюць быць грошы на выдаванне „Нівы”, але не будзе іх на кніжны выданні Праграмай рады тыднёвіка. Няяснасці выклікаюць таксама прыцыпы размеркавання інвестыцыйнага фонду, якім могуць распараджацца меншасныя арганізацыі.

Найбольшае, аднак, хваляванне чыноўнікаў МУСіА выклікала выказванне старшыні Беларускага гістарычнага таварыства Алега Латышонка:

— Я баюся карыстацца дабрадзеяствамі закону.

Спаслаўся ён прытым на справу кантролю Найвышэйшай кантрольнай палаты ў „Ніве”, накіраваную пракуратурай у суд. Тадэвуш Матусяк адказаў з нявіннасцю ўваччу:

— Калі ласка, азарыце мяне, дзе тыя пагрозы. Аб тым, чаго вы баіцеся, магу пагутарыць неафіцыйна.

Пасля дадаў, што справа „Нівы” — гэта пытанне Найвышэйшай кантрольнай палаты, пракуратуры і суда, але паабяцаў, што праблему прадставіць міністру юстыцыі.

Мацей ХАЛАДОЎСкі

Свята сэрца, годнасці, надзеі

Віктар Швед абяцаў Яўгену Вапу і ўсім сабраным, што надалей будзе па-беларуску распаўляць нашу Радзіму

У гэтым годзе 87-ю гадавіну абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі беларусы Беласточчыны адзначылі ў Гайнаўцы. У святкаванні, арганізаваным 20 сакавіка Беларускай самаўрадавым форумам і Беларускай саюзам у Польшчы, прынялі ўдзел прадстаўнікі малодшага і старэйшага пакаленняў, жыхары Гайнаўшчыны, Бельшчыны, Беластока і іншых мясцовасцей Падляшша. У Гайнаўскім доме культуры сабраліся людзі, якіх згуртавала ідэя незалежнасці Беларусі.

Сёлетнія святкаванні, арганізаваныя беларусамі ў Польшчы, можна адважна назваць юбілейнымі. У сакавіку 1985 года група студэнтаў Варшаўскага ўніверсітэта падпольна адраділа святкаванне Акта 25 Сакавіка ў пасляваеннай Польшчы. У гэтым годзе гадавіна абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі ўшаноўвалася ўжо 20-ы раз.

Урачыстасць пачалася з гімна „Мы выйдзем шчыльнымі радамі“ і выступлення старшыні Беларуска-

га самаўрадавага форуму Міхася Андрасюка, які прывітаў сабраных у зале беларусаў і сімпатыкаў беларускай справы. Сярод сабраных заўважыў я многіх дзеячаў беларускіх арганізацый, гмінных і павятовых радных, выбраных ад беларускіх ка-

мітэтаў. У зале сядзела і стаяла моладзь, што цешыла пастаянных наведвальнікаў сакавіцкіх святкаванняў. Яны ў сённяшніх ліцэістах і студэнтах бачаць пераемнікаў ідэі змагання за беларускія справы.

Спяваючы ад сэрца гайнаўскія белліцэісткі моцна ўзрушылі ўдзельнікаў святкаванняў

Вольга Сянкевіч і Андрэй Сцепанюк былі ўзрушаны вылучэннем

З дакладам пра гістарычныя падзеі ў сакавіку 1918 года на Беларусі выступіў старшыня Беларускага дэмакратычнага аб'яднання, настаўнік гісторыі Гайнаўскага белліцэя Яўген Янчук. Звярнуў ён увагу на беларускіх сыноў, якія аб'явілі волю жыць на сваёй зямлі, пад сваёй уладай. Многія сярод тых, што змагаліся за незалежнасць Беларусі, вымушаны былі ўцякаць з Радзімы, іншыя заплацілі за свае ідэалы турэмным зняволеннем, а некаторыя — смерцю. Часта з малым зразуменнем сустракаюцца таксама і сёння людзі, якія працягваюць працаваць у карысць беларускай справы. Яшчэ і цяпер здараецца, што адкрытае дэклараванне сваёй беларускасці выклікае на Беласточчыне спачувальныя ўсмішкі на тварах сяброў па рабоце або суседзяў.

Ужо традыцыйна старшыня Беларускага саюза Яўген Вапа ўшанаваў асобы заслужаныя для беларускай справы. Букеты з бел-чырвона-белымі ружамі і такімі ж стужкамі атрымалі сёлета настаўнікі беларускай мовы і гісторыі: настаўніца Гайнаўскага белліцэя Вольга Сянкевіч, дырэктар Бельскага белліцэя Андрэй Сцепанюк і прафесар Універсітэта ў Беластоку Антон Мірановіч. Напярэдадні Дня Волі вядомы беларускі паэт Віктар Швед адзначае 80 гадавіну з дня нараджэння. Міла было яму ў так асабісты і незвычайны час публічна прыняць пажаданні і атрымаць кветкі за працу ў карысць беларускасці.

— Я хацеў бы яшчэ пісаць па-беларуску і любіць сваю Радзіму. У сваёй літаратурнай творчасці хачу змагацца, каб нашая Беларусь поўнаасцю была краінай незалежнай і беларускай, — сказаў юбіляр.

— Не могуць сёння беларусы ў Беларусі афіцыйна і легальна святкаваць так важнай падзеі, як гадавіна ўзнікнення Беларускай Народнай Рэспублікі ў 1918 годзе. З Беларусі мусяць выязджаць тыя, якія працавалі ў карысць Бацькаўшчыны. У такіх умовах, на жаль, цяжэй працаваць і захоўваць сваю тоеснасць беларускім нацыянальным меншасцям у дыяспарах па-за межамі Беларусі, — з жалем заявіў старшыня БС Яўген Вапа і дадаў, што бе-

ларускасць у нашай краіне таксама выціскаецца з інфармацыйнай, культурнай і асветнай прасторы.

Моладзь на святкаванні прыбыла з акуратна падрыхтаванымі слоўна-музычнымі мантажамі, якія зай-

Старшыня Самаўрадавага форуму ў РП Міхась Андрасюк спадзяецца на хуткае, легальнае і масавае святкаванне 25 Сакавіка ў Мінску

мальна і эмацыянальна прэзентавала на сцэне. Гімназісты з Беластока, што вучацца беларускай мовы, умела паказалі свае тэатральныя здольнасці. Прадставілі нестандартна падрыхтаваную сцэнку з патрыятычным зместам. Цікава спалучылі прэзентацыю гістарычнай інфармацыі з беларускімі песнямі гайнаўскія белгімназісты. Вельмі моцным было выступленне белліцэістаў са „Знічкі“. Іх патрыятычныя песні, выкананыя ад сэрца, узрушылі публіку. Песню „Магутны Божа“ ўдзельнікі святкавання выслухалі на зважай. Міхась Андрасюк пасля выступлення моладзі выйшаў на сцэну вельмі ўзрушаны. Развітваўся ён з сабранымі са спадзяваннем на хуткае, легальнае і масавае святкаванне 25 Сакавіка ў Мінску.

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

У Чаромсе

8 сакавіка адзначаўся Міжнародны дзень жанчын. З той нагоды Саюз польскіх пенсіянераў і інвалідаў у Чаромсе арганізаваў сяброўскую сустрэчу ў мясцовым ГОКу, у якой удзельнічалі жанчыны з пасёлка і навакольных вёсак. Быў пачастунак, шампанскае і песні. Не абышлося без успамінаў як даўней адзначалася жаночае свята.

Напярэдадні 8 сакавіка арганізавалася святачыны вечар з мастацкай часткай і забавай у Доме культуры „Калеяж”. Чыгуначныя прадпрыемствы з сацыяльнага фонду куплялі жанчынам падарункі. Такія ж падарункі прызначалі сваім членам прафсаюзнага арганізацыі. У дзень свята арганізавалася пачастунак для жанчын. Найчасцей арганізатарамі з’яўляліся прафсаюзнага і партыйнага арганізацыі. Мерапрыемства арганізавалася ў памяшканні завадскога камітэта партыі. Жанчыны на выпіўку запрашалі арганізатараў і начальнікаў прадпрыемства. Каб атрымаць грошы на „неафіцыйную” частку, некалькім жанчынам, начальнік прызначаў грашовыя ўзнагароды, якія браліся пасля на супольны пачастунак. Былі недаразуменні па той прычыне. У час прызначання грашовых прэмій з нагоды Дня чыгуначніка, начальнікі міналі тых, каму далі на 8 сакавіка. І з-за таго былі сваркі, бо адных грошы супольна прапілі, а іншыя ў кішэню сабе хавалі.

У Чаромхаўскай гміне захавалася традыцыя ўзнагароджвання падарункамі донараў. Эдыта Панасюк з Зубач здала 13 000 мл. крыві, а Марк Тычына — 12 600 мл. Выдатнікам у справе аказаўся працаўнік Чаромхаўскай насычальні Тамаш Сасноўскі, які здаў 91 610 мл. крыві і плазмы. Спадар Сасноўскі ад 34 гадоў з’яўляецца членам ганаровых донараў пры Рэгіянальным цэнтры донарства і лячэння крывёю ў Беластоку. Займае другое месца ў Падляшскім ваяводстве па спіску тых, хто дае кроў. Узнагароджваўся шматлікімі адзнакамі, якія прызначаюцца пачэсным донарам. Ад імя Прэзідэнта Рэчы Паспалітай Тамашу Сасноўскаму былі прысвоены Сярэбраны і Залаты крыжы заслугі. Чаромхаўскі самаўрад на XIV і XV сесіях уручыў заслужаным донарам падарункі, а віншавалі войт Міхал Врублеўскі і старшыня Рады гміны Ян Купрыцёк.

Уладзімір Сідарук

Цэнтр прамоцыі рэгіёна ў Гайнаўцы запрашае...

... 25 сакавіка 2005 г. у 18 гадзін на сустрэчу з Ганнай Кандраціюк-Свярбускай. Сустрэча будзе прысвечана беларускаму кампазітару Яну Тарасевічу (1893-1961), прэзентацыі кніжкі „W stronę Tarasiewicza” і фільму пра музыканта.

Спадарству
Алёне і Генадзю ШЭМЕТАМ
словы шчырага спачування
з прычыны напаткаўшага Іх гора
— смерці Бацькі і Цесця —
выказваюць сябры.

На Вялікдзень на ўсяночную ў парадных строях, у касках, выступаць ласінскія пажарнікі на ганаровай змене варты. Мілая акраса цішэючага вясковага жыцця...

Смелыя пажарнікі з Ласінкі

Ласінскія пажарнікі разам з Якубам Філіповічам і маладой зменаў

Суботні сакавіцкі ранак у засыпанай па хі снегам Ласінцы. Перад пажарніцкім дэпо, дзе і святліца, і бібліятэка, у спачатку сляпучым сонцы красуюцца чырвоная машына. У ёй, кажуць пажарнікі ў будніх пажарніцкіх строях, быццам мелі б зараз ехаць у Катлоўку, Лапухоўку, Крывец, Тыневічы ці іншую вёску ў ваколіцы, ратаваць ад палаючага „чырвонага пейня”, усё новае — апроч колаў. Давялі да яе „карасацыі”, прывезлі добраахвотным ласінскім пажарнікам з-пад Чанстаховы. Трэба было тут толькі дзверы паправіць, бо з-за велічыні не ўлазіла ў дэпо. Пакуль што, на пляцы толькі маладыя пажарнікі і Якуб Філіповіч, найстарэйшы з пажарнікаў старога саставу.

— Калі пажар дзе, дык Гайнаўка ўключае нашу сірэну.

Дык і збіраюцца ўсе, — а спадар Філіповіч працаваў у стражы яшчэ пры ручной помпе. Трэба было шарваркамі ў стражы рабіць. Пажарнікамі былі сённяшніх малодчыкаў дзяды, бацькі, браты. Калі зараве сірэна — усе ўсё кідаюць, і мчацца пад дэпо. Нават калі двух-трох іх будзе. — Мой сын Пеця тут вадзіцель. Цяпер і вада ёсць, гідрант.

На падворак з-за святліцы выходзяць малечы, некаторыя расхрыстаныя, хоць сонца хаваецца — разам з паняй Люцынай Рушук, а рыхтавала іх яшчэ і Валянціна Базылюк,

будуць выступаць перад пажарнікамі. Цяжка было знайсці рэпертуар пра герояў, каб змаглі цікава выступіць дашкольнікі і малыя дзеці перад шаноўнымі гасцямі. Амаль кожны хлопчык хоча быць пажарнікам! Гэта і спрыт, і адвага, і сіла...

Сабраліся амаль усе госці з ваяводства — пажарніцкія ўлады, адміністрацыйныя і самаўрадавыя з пару гмін ды павета, духоўныя асобы... Ды імпрэза не пачынаецца. Каго чакаюць? Яшчэ не прыехаў гурт „Рамонак”, а без яго — і свята не свята. Дзеці ў дарозе з Саколкі, дзе сёння рана выступалі, а дарогу засыпала...

— Мусіць бацюшка машыну пакрапіць, то і мы таксама, — перамаўляюцца весела мужчыны.

— Мой трыццаць пяць гадоў тут шафёрам, але сёння яго няма, бо ў санаторыі, — кажа жонка Пеці Філіповіча, Валянціна.

— Як мы пачалі будаваць рамізу, дык нам казалі „не кавырайце”, што вам нічога не ўдасца, — смыецца Мікалай Беразавец, а жонка Ніна дадае: „Ён — стражак ад пачатку”. І сын Раман іхні пайшоў за стражака, і ўнук, той што ў Нарве, зараз пойдзе. Меў дзядзька не адну прыгоду, усё ж зараз, як учы, дык прэ з дапамогай. На гарышчы палаючай хаты, як узлез на дах, выбухлі нейкія боепрыпасы. А ў пажарніках ён ужо паўстагоддзя...

— Ужо здароўе не дазваляе, але калі б хто хацеў яго ўтрымаць, не ўтрымае! — смыецца Ніна. — Гарэла ў нас па-суседску праз дзве хаты, дык ён самы першы папёр...

Ёсць ужо і „Рамонак”. Пачынаюцца прамовы, прышпільванне медалёў і „пакропак” *сіей колесніцы*. Пасля — у дэплай святліцы — па выступленнях малечаў і „Рамонка” — пажарніцкая гарачая пачостка.

— Наш атрад узнік па ініцыятыве нашай грамады ў 1933 годзе, у час, калі тут у нас была злітная забудова, хаты былі пераважна крытыя саломай, — успамінае былое галоўны ласінскі пажарнік Мікола Хадак, на грудзях якога красуюцца шмат медалёў. — Ініцыятарам быў Міхал Матвяюк. З грамадскіх сродкаў былі тады закуплены ручная сікаўка і драўляная бочка на двухколцы. Ужо ў 1934 г. была збудавана драўляная стражніца з залай, якая служыла вёсцы як месца для сустрэч. У другую сусветную вайну стражніца згарэла разам з вёскай. У 1947 г. старшыней пажарнай стражы быў выбраны Ян Плева, а камендантам — Ян Кярсноўскі, а ў гурт заявілася 26 пажарнікаў. Грамадскімі сіламі быў адрамантаваны будынак, мелі м.інш. ручную сікаўку, якую атрымалі з Бельска. У 1952 г. мелі мы першую мотапомпу М-4, на той час неацэннае абсталяванне. Калі абучылі механіка Сяргея Кярсноўскага, у 1954 г. атрымалі мотапомпу М-8. У 1960 г. пачалася пабудова новай „рамізы”. Месціцца тут і святліца, і бібліятэка і стражніца. У 1964 г. атрад атрымаў машыну. Сёння наш атрад мацуе сілы 42 членаў. У кожную хвіліну дня і ночы стаім на стражы нашага супольнага добра. Уключылі нас у Краёвую сістэму супрацьпажарнага ратаўніцтва. У сувязі з гэтым сёння, 12 сакавіка, святкуем высвячэнне нашага новага баявога пажарнага аўтамабіля.

На Вялікдзень на ўсяночную ў парадных строях, у касках, выступаць ласінскія пажарнікі на ганаровай змене варты. Мілая акраса цішэючага вясковага жыцця. Каб толькі сірэна не клікала іх на ратунак ад агню, а толькі на практыкаванні! А тая новая калясніца каб ездзіла толькі на вучэнні!

Міра Лукша

„Сакрэт” перабіраецца ў „Крыніцу”

Прачытаў я ў „Ніве” (№ 11 ад 13 сакавіка 2005 г.) артыкул Аляксандра Вярбіцкага „Граем, бо любім” і стала мне вельмі сумна з прычыны становішча беларускай культуры, культуры меншасці, якая ў Міхалоўскай гміне складае большасць. Славамір Лукша і ягоны калектыў „Сакрэт”, які паўстаў пры Міхалоўскім доме культуры, карыстаюцца папулярнасцю нават у Беластоку, але ў Міхалове іхныя ініцыятывы не знаходзяць падтрымкі ў дырэктаркі мясцовага дома культуры. Лідэр „Сакрэта” хацеў арганізаваць жаночы калектыў, які ў рэпертуары

меў бы беларускія і польскія песні, але дырэктар яго высмеяла. Не спадабаліся ёй беларускія песні.

Дырэктарка асяродка культуры, якая пастаянна жыве ў Беластоку, відаць, на гэтай пасадзе апынулася выпадкова, або дзякуючы нейкім укладам. На гэтую пасаду прэтэндавалі многія жыхары Міхалова, але камісія іх кандыдатур не ўзяла пад увагу, хаця пакіравалі б яны гэтай установай намнога лепш.

Незразумелай для мяне з’яўляецца пазіцыя войта, які гаворыць, што ён не ўмешваецца ў працу дырэктаркі ГОК. Чаму войту Міхалоўскай гмі-

ны непрыязнае стаўленне да беларускай культуры і школьніцтва з’яўляюцца чужой справай? Чаму калектыў „Сакрэт” няма месца на дзейнасць у ГОКу? Чаму дыскрымінаюцца беларускія самадзейнікі? Калі надалей будзе весціся такая планавая дыскрымінацыя беларускай культуры ў міхалоўскім ГОКу, то „Сакрэт” знойдзе падтрымку ў іншай гміне.

Гаспадаром гміны ўсё ж такі з’яўляецца войт. Яму падпарадкаваны ўсе гмінныя ўстановы, у тым ліку таксама асяродак культуры. Калі войт хоча быць чалавекам сур’ёзным, паважаным у грамадстве, павінен заняцца падлеглым яму ГОКам і выправіць склаўшуюся сітуацыю.

Максім Дрозд

У перапоўненых брэсцкіх цэрквах епіскап і святары ўспамінаюць пра „просветителей российской земли”, якой часткай з’яўляецца Брэстчына і ўся Беларусь. Там таксама, як і ў Беластоку, усе перакананы, што Бог нічога па-беларуску не разумее...

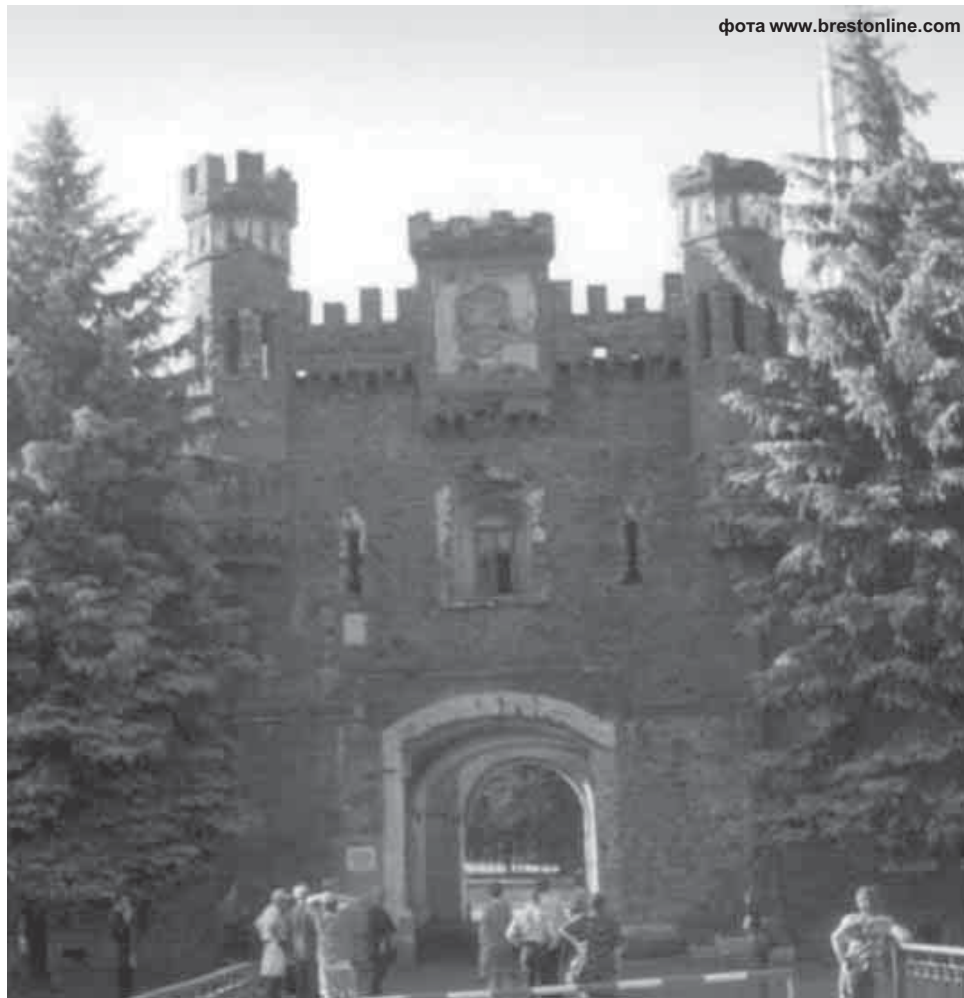
Брэст за жалезнай заслонай

Хаця з Беластока ў Брэст толькі 150 кіламетраў, каб даехаць туды, трэба патраціць цэлы дзень. Ніводзін аўтобус не абслугоўвае пасажырскага руху паміж гэтымі гарадамі. Дзесяць гадоў таму з дзяржаўнай і прыватных фірмаў адпраўлялася з Беластока 5 рэйсавых аўтобусаў. З чыгуначнага вакзала былі два прамыя цягнікі. Цяпер на беластоцкім вакзале пайнфармавалі, што з чатырма перасадкамі я змагу з Беластока даехаць у Брэст на працягу 17 гадзін. Хутчэй было б цераз Варшаву, бо тады дарога скарачаецца да 6,5 гадзіны. Аднак цягнік Варшава — Брэст адпраўляецца 5 хвілін да прыезду цягніка з Беластока.

Найпрасцей тады даехаць у Чаромху, адкуль па рэйках адпраўляюцца два аўтобусы — адзін ранкам, другі вечарам. Хаця Чаромха знаходзіцца ў межах Польшчы, але даехаць туды з Беластока на публічным транспарце так, каб трапіць на адзін з гэтых аўтобусаў, зусім немагчыма. Але калі з дапамогай сям’і пашанцуе трапіць ужо ў гэты памежны пасёлак, далей усё ідзе вельмі проста. На пустым і вялікім вакзале ў Чаромсе можна выпіць гарбаты ці каву, а атмасфера натуральнай свойскасці адчуваецца там пры касе, на пошце і ў краме.

Каля 20 чалавек ехала рэйкавым аўтобусам з Чаромхі ў Высока-Літоўск. Гэта фактычна толькі праезд цераз мяжу. Падарожжа трывае менш за 30 мінут. Беларускія мытнікі не былі надта дакучлівымі. Не мінула пяць мінут як усе пасажыры былі правяраны. Можна было ехаць далей. Толькі не было на чым. Аказваецца, што на беларускім баку транспартныя фірмы таксама не зацікаўленыя людзьмі перасякаючымі мяжу. Згодна з раскладам сем мінут да прыезду рэйкавага аўтобуса з Чаромхі ў Высока-Літоўск адпраўляецца адтуль электрычка ў Брэст. Гэта такая нічым неапраўданая зласлівасць у адносінах да пасажыраў, якія вяртаюцца, ці прыязджаюць з Польшчы. Нават мясцовы мытнік са спачуваннем для пасажыраў, зацікаўленых падарожжам у Брэст, пакруціў галавою і параіў напісаць пратэст абласным уладам. Наступны цягнік у Брэст адпраўляўся вечарам. Яшчэ большае было маё здзіўленне, калі я пабачыў, што таксама дзесяць мінут да прыезду аўтобуса з Чаромхі з прыпынку ў Высока-Літоўску ад’язджае ў Брэст маршрутны аўтобус.

Так арганізаваны транспарт па абодвух баках мяжы ў сапраўднасці прывёў да маргіналізацыі прыгранічнага руху. Раней цягнік з Беластока ў Брэст запаўняўся па дарозе да апошняга месца. Ехаў таксама доўга, недзе каля 8 гадзін. Кантрабандысты ад страху перад мытнікамі пілі спірт і курылі ў вагонах так ахвярна, што выпадковыя пасажыры не мелі чым дыхаць. Калі цягнік вяртаўся з Брэста ў Беласток, пару соцень чалавек абдумвала як пад вопраткай прыхаваць пяць літраў спірту ці прынамсі тысячу па-

фота www.brestonline.com

пярсаў. Жалезная заслона, якая ад некалькіх гадоў інтэнсіўна будзецца на польска-беларускай мяжы, ужо амаль ліквідавала адзіную крыніцу прыбытку для беспрацоўных з усходніх гмін Падляскага ваяводства.

Брэст у гэтым годзе быў нашмат менш засыпаны снегам чым Беласток. Камунальныя службы працуюць тут дзень і ноч. З вуліц у цэнтры Брэста снег пастаянна вывозілі грузавікамі. Шырокія тратуары дазваляюць для іх ачысткі са снегу выкарыстоўваць трактары. Пры дапамозе спецыяльных шчотак вымятаюць снег на паласу, аддзяляючую тратуары ад шашы. Хаця солі ў Беларусі дастаткова, тратуары пасыпаюць ёю вельмі ашчадна.

Брэст выклікае супярэчныя ўражанні. З аднаго боку добра арганізаваны транспарт, дазваляючы даволі хутка перамяшчацца па тэрыторыі цэлага горада. Асабліва выгадны транспарт пастаўляюць уласнікі маршрутных мікрааўтобусаў. Дарэчы, гэты пасажырскі транспарт стаў найбольш папулярны ў Беларусі. За 600 рублёў (80 грошаў) у Брэсце можна праехаць увесь горад, шафёр затрымоўваецца там дзе жадае пасажыр. Мікрааўтобусы ездзяць даволі часта — удзень, кожныя 10 мінут. За паслугу трэба плаціць шафёру.

У крамах тавару больш чым цяпер у Польшчы. У прадуктовых магазінах, апрача беларускіх, прадаюцца прадукты прывезеныя з Расіі, Украіны і Польшчы. На базары ў цэнтры горада, які змяшчаецца ў гіганцкіх памераў будынку, можна купіць усё што патрэбнае для кожнай кухні свету. Можна там таксама памяняць валюту, выпіць 100 грам віна, каньяку, рому, не ўспамінаючы пра гарэлку мясцовага разліву. У Брэст з Польшчы неабавяз-

кова везці доллары ці еўра, каб заплаціць за начлег у гатэлі ці абед у рэстаране. У кожным банку мяняюць таксама залатоўкі на беларускія рублі па курсе адпавядаючым іх вартасці ў параўнанні да долара ці еўра. Пункты абмену валюты можна сустрэць часцей чым кіёскі з газетамі.

У адрозненні ад Гродна ці Мінска ў Брэсце вельмі цяжка набыць газету на беларускай мове. Ёсць некалькі пунктаў, дзе трапляе беларускамоўная „Народная воля” і некалькі літаратурных часопісаў. З нейкім задавальненнем прадаўцы ў крамах адказваюць: „Нет у нас белорусских газет”. Беларускаю мову ўсе там разумеюць, але ўспрымаюць яе так, як у нас, на Беларусчыне. Каб выгадна і беспечна жыць, найлепш яе забыць. У Беластоку, калі загаловаў публічна на беларускай мове, часцей можна пабачыць у вачах выпадковых слухачоў ненавісны позірк, у Беларусі — выклікаеш абыякавасць і непавагу для свае асобы. „Наверно ты в школу не ходил, — думаюць пра цябе, — когда не изучил прекрасного русского языка или ты националист, оппозиционер проклятый”. Культурны беларус, пражываючы ў Польшчы, павінен гаварыць на польскай „культурнай” мове, у Беларусі — на рускай, таксама „культурнай”. Беларускай найлепш карыстацца ў Аўстраліі, там, здаецца, яшчэ не лічаць яе пагрозай інтарэсам дзяржавы і мясцовым абарыгенам.

У перапоўненых брэсцкіх цэрквах епіскап і святары ўспамінаюць „просветителей российской земли”, якой часткай з’яўляецца Брэстчына і ўся Беларусь. Там таксама, як і ў Беластоку, усе перакананы, што Бог нічога па-беларуску не разумее.

Яўген МІРАНОВІЧ

Клуб у Барысаўцы

Барысаўка налічвае 37 жыхароў. Жывуць у ёй пераважна пенсіянеры. Земляробаў тут зусім мала. Моладзь пасля заканчэння школы ўцякае ў гарады, паколькі на вёсцы няма ім ніякіх жыццёвых перспектыв. Можна сказаць, што Барысаўка — вёска забітая дошкамі. Засталіся ў ёй толькі два пустуючыя школьныя будынкі, бо дзяцей кожны дзень возяць у школу ў Дубінах.

Аднак, каб дапамагчы жыхарам, мясцовы пенсіянер Васіль Пуц — энергічны мужчына — сабраў подпісы пад петыцыяй у справе сарганізавання клуба на патрэбы барысаўскіх вяскоўцаў. Усе вяскоўцы аднадушна падпісаліся пад заявай. У клубе можна будзе ладзіць усялякія ўрачыстасці. Моладзь гаворыць, што калі б у ім паставіць тэлевізар, то можна было б у клубе праводзіць зімовыя вечары. Клубам ахвотна пакарыстаюцца таксама пенсіянеры.

У час сустрэчы барысаўскай дэлегацыі, якую састаўлялі Васіль Пуц, радны Лешак Шарэйка, Барбара і Мікалай Паўлючुकі ды Мікалай Чэпель, з войтам Гайнаўскай гміны Вольгай Рыгаровіч была дасягнута дамоўленасць. Спадарыня войт згадзілася, нягледзячы на бюджэтны складанасці, прызначыць 10 тысяч зл. на рамонт будынка. Арганізатар Васіль Пуц разам з жыхарамі неадкладна ўзяліся за работу. 4 сакавіка ў абодвух школьных будынках наведзены быў ідэальны парадак — разбітыя вокны ўжо зашклёныя, старыя печы разабраныя, а сцены падрыхтаваныя да абійкі панелямі. Усе матэрыялы акуратна паўкладаны. Урэшце запанаваў лад і парадак. Можна гэты клуб у будучым згуртуе людзей, бо да гэтай пары сярод іх пануюць нянавісць, зайздасць, сваркі, а нават даходзіць да судовых разбораў.

Можна і наша спадарыня войт Вольга Рыгаровіч, калі пабачыць як вядзецца рамонт, высока ацэніць заангажаванасць жыхароў Барысаўкі і ва ўзнагароду прыдбае ім дадатковыя грошы, а на зіму купіць для клуба хаця б тэлевізар.

Андрэй ЯЛОЗА

Віншuem калектыву рэдакцыі газеты „Ніва”, яе чытачоў, а таксама ўсіх беларусаў Польшчы з найвялікшым беларускім святам — Угодкамі Акту 25 Сакавіка! Насуперак усім перашкодам, з якімі сутыкаюцца беларусы ў Беларусі і Польшчы, ды яшчэ шмат дзе, насуперак тым умовам, у якіх мы з Вамі мусім займацца захаваннем і адраджэннем беларушчыны, наша праца зайсёды мела і надалей будзе мець плён, і нашы дзеці прадоўжаць яе ў лепшыя часы і ў лепшых умовах! Жыве Беларусь!

Рада Латвійскага таварыства беларускай культуры „Сьвітанак”

Аб’явы

Думка, producent, tel. (022) 785 22 53.

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ І МОЛАДЗІ

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Гайнаўскія ліцэісты і гімназісты з Вольгай Сянкевіч

Патрыятычны першы дзень вясны

— Што думаеш пра „Дом”, — пытаю адну дзяўчынку. „Дом” — гэта спектакль-пастаноўка тэатральной групы „Барацьба” з Беластоцкай гімназіі н-р 7. На свята 25 Сакавіка „Барацьба” паказала паэтычна-музычны мантаж на словы беларускіх паэтаў і рок-гуртоў такіх як „Н.Р.М.”, „Дэвейшэн”, „Новае Неба” ды пад сярэднявекова-рыцарскую музыку „Старога Ольсы”.

— Дэпрэсія! — кіде мая субседніца.

Паміж яе словамі я адчуваю зусім іншае пачуццё, таму адварочваю ката хвастом.

— А ці ты хацела б выступіць у такім спекталі?

— Так! — заяўляе нядаўняя крытыканка.

„Дом” беластоцкай „Барацьбы” нарадзіўся ад захаплення музыч-

най сцэнай Беларусі. Яе душа і рэжысёр — ліцэістка Іаанна Стэльмахук. Ася разам са сваімі аднадумцамі, а гэта яе акцёры, дасканалыя ў першую чаргу беларускую мову пад апекай настаўніцы Аліны Ваўранюк і бацькоў.

Менавіта, святкаванне 25 Сакавіка ў Беластоку хутчэй напамінае сямейнае свята чым школьную лінейку. У многіх сем’ях дзеці ад пачатку прыходзяць святкаваць з бацькамі. А ў гэтым годзе было най-най-файней! Свята Волі адзначылі 20 сакавіка — у першы дзень вясны. Арганізатары пасадзілі ўсіх у аўтобус і павезлі ў Гайнаўку. Там у ДOME культуры праходзіла галоўнае святкаванне.

Радасць атрымалася не толькі ад падарожжа (ую дарогу спявалі!).

Вершы і песні пад знакам Пагоні

У Гайнаўцы была нагода пабачыць сяброў-аднадумцаў. Дзяўчаты і хлопцы з белгімназіі і белліцэя дэкламавалі беларускія вершы і спявалі песні — лірычныя ды патрыятычныя. Напэўна бліскучым сюрпрызам была „Мая маленькая айчына” на словы Віктара Шведа (і музыку беластоцкага гурту „Белы сон”). У час урачыстасці паэт атрымаў бел-чырвона-белы букет на сваё 80-годдзе з дня нараджэння. Такія букеты атрымалі таксама настаўніца беларускай мовы Гайнаўскага белліцэя Вольга Сянкевіч і дырэктар Бельскага беларускага ліцэя Андрэй Сцепанюк. Спадарыня Сянкевіч узрушаная нечаканым падарункам, сказала: — Гэты букет даражэй мне за ўсе ўзнагароды!

Дзяцел у шапачцы

Хто не ведае Дарка Ахрымюка? Можа і бачылі вы яго ў тэлебачанні, як расказвае аб птушках, альбо сустрэлі на дарозе. Гэта той высокі чарнявы дзядзька, што буслам на Падляшшы памагае. Збіраў падмерзлых даўганогіх, што зарана, пры снезе прыляцелі на радзіму, падкармляў іх, а ўсе тыя вышкі на электрычных слупах, дзе буські любяць рабіць гнёзды — таксама яго работа. Гэта, каб было буслам бяспечна жыць з электрычным токам. Адночы я сустрэла яго ў вечаровай кавярні, як сядзеў сумны над шклянкай гарбаты.

Растлумачыў мне сваю турботу: знайшоў на асфальтавай дарозе маладога чорнага дзятлажаўну. Па абодвух баках дарогі мчаліся машыны, а маленькая птушка сядзела пасярэдзіне.

Дзятлік меў шчасце нарвацца якраз на птахалюба, які заўважыў яго бездапаможную маленькую постаць перад сваёй хуткай машынай.

— Забраў я дзятліка дадому. Падсоўваю яму муху, а ён — сяпенькі!..

Чым карміць птушачку? Жывымі насякомымі, такімі, якія прыносяць яму бацькі. А дзе ж налавіць мух, дзе дастаць караеда? Калісьці адну птушку, якую ўратаваў, падсілкаваў Дарак жывымі чарвячкамі, якімі кормяць акварыумных рыбак. Пашкодзіла. Што рабіць? Пазваніў у беластоцкі запарк, а там ніхто не прыме птушкі ў выхадныя...

— Маю я запісаныя галасы дзятлоў. Зялёнага, трохпальцага, беласпіннага, стракатых, чорнага таксама. Ды вось голасу дзятліхі, якая прынесла есці птушаняці і заве яго адкрыць дзюбку, у мяне няма. Злаўлю муху,

піхаю малому ў дзюбку, а ён яе не адчыняе. Сляпы ж — калі б убачыў спажыву, то, пэўна, узяў бы... Памажыце мне, хоць якіх мух налавіце...

Удалося неяк пратрымаць дзятліка да панядзелка, каб аддаць спецыялістам...

Чорны дзяцел-жаўна гэта нешматлікі аселы від. Восенню і зімой вандруе. Пераважна перамяшчаюцца маладыя птушкі. Жыве ў высакастых яловых і хваёвых ды хваёва-дубовых лясах, зімой зрэдку ў алешніках. Трымаецца асобна, у час гнездавання парамі. Корміцца насякомымі і іх лічынкамі, што водзяцца пад карой і ў драўніне (мурашкі-шашалі, караеды, вусачы і іншыя). У страўніку адной птушкі знаходзілі 300-650 лічынак бярозавага забалонніка!

Даўжыня цела жаўны — да 45 см, маса да 360 г. Ад іншых дзятлоў адрозніваецца буйнымі памерамі і чорнай афарбоўкай.

Апярэне з металічным бласкам на спіне. У самца на цемі і патыліцы, у самкі толькі на патыліцы чырвоная „шапачка“.

Голас — гучнае „кры-кры-кры“ або „кляээ“. Пачатак гнездавага перыяду — канец лютага — сакавік. Гнёзды на дрэвах на вышыні 6-17 м, у дуплах з прамавугольнай або авальнай адтулінай, глыбіні каля 55 см, выдзёўбае сама птушка пераважна ў асінах і хвойках (пашкоджаных хваёвай губкай), часта выкарыстоўвае іх пару гадоў запар. Нясе 3-5 белых бліскучых яец, наседжае іх 12-14 сутак. Птушаняты вылятаюць у чэрвені — пачатку ліпеня. Дуплы жаўны ахвотна засяляюць невялікія совы, клінтух, сіваграк, лятучыя мышы ці вавёрка.

Міра Лукша

Жыве бел-чырвона-белая Беларусь!

Бел-чырвона-белы сцяг можам пабачыць у старых кніжках — я маю на думцы тыя кніжкі, якія друкаваліся дзесяць гадоў таму ў Беларусі. Як вядома, пасля рэферэндуму 1995 года афіцыйная сімволіка памянлася.

Мы — беларусы ў Польшчы, як і ўсе нашы суродзічы, якія жывуць у дэмакратычных краінах, нязменна прызнаем герб Пагоню і бел-чырвона-белы сцяг.

Інакш выглядаюць адносіны ўрадаў краін свету да гістарычнай беларускай сімволікі — урады, як прынцып, прызнаюць афіцыйную атрыбутыку.

Нядаўна я купіла ў беластоцкай кнігарні звычайны геаграфічны атлас. Я не шукала ў ім ніякіх сюрпрызаў. Але... выпадкова зазірнула на старонку са сцягамі свету. І вось — нечаканасць! Сярод тых сцягоў я прымеціла бел-чырвона-белы сцяг як сімвал Беларусі. Я доўга думала — памылка гэта, ці свядомы выбар аўтараў атласа...

Атлас выдадзены выдавецтвам „DEMART“ у 2004 годзе.

У кожным выпадку, мне вельмі прыемна мець у сваёй бібліятэцы такі дапаможнік па геаграфіі. **(нак-с)**

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Эвеліна Прабуцкая і Паўліна Іванюк з Нарвы

Вершы Віктара Шведа

Адтушчэнне грахоў

Настайнік Божага закона
На ўроку запытай Антона:
— Што рабіць трэба пастаянна
Грахоў было каб дараванне?

— А меў ён святло ззаду,
Люстэрка задняга агляду?
— Не меў таго ён акурат.
— Тады заплаціш нам мандат.

Антон на гэта: — Грашыць трэба,
А потым знойку прасіць Неба,
Каб яно сваёй Боскай сілай
Грахі нам нашы адпусціла.

Укралі ровар

Прыйшоў вучань Ігнат
У камісарыят.
Там далажыў: — Панове,
Укралі мне ровар!

Зорка з дубіцкай моладдзю

Польска-беларуская крыжаванка № 13

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы з (наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку“.

Тут разыграем цікавыя ўзнагароды. Адказ на крыжаванку н-р 9: Граматыка, торг, гутарка, мэта, замак, ліра, іра, кум, тут, чарапаха. Гітара, луг, эрг, зіма, гумар, тэма, таката, ракіта, крок, рух, гарбата.

				Postanicc					
				Ziarenko					
		Żaba	Duchowny	Lufa				Arka	Cukierek
		Garniec	Wzór						
									Anioł
		Bocianie gniazdo							
		Powrót		Bierz!			Gont		
		Butla					Dysk		
									Ona
				Ar				Jak	
		Rak							
		Ty				Syn			
				Rozklad					

Узнагароды — набор для лістаў — выйгралі: Марцін Стоцкі, Дарота Цімашук, Кася Тарасюк і Эля Анджэеўская з Дубін, Юліта Скепка і Іаанна Трусевіч з Нараўкі, Эльвіра Наталля Ялоза з Гайнаўкі, Паўліна Лук'янюк з Нарвы. Віншуем!

Мора вершаў Віктара Шведа

Кожны юбілей становіцца для пісьменніка нагодай да падсумавання пройдзенага шляху жыцця і творчасці, асабліва, калі пражылося 80 гадоў. Зараз можна без перабольшвання сказаць, што Віктар Швед сваёй дзейнасцю на беларускай ніве і творчасцю ўпісаўся ў беларускую культуру наогул, а ў Польшчы асабліва. Нішто так не атаясамліваецца са зместам кожнай нацыянальнай культуры, як мова і літаратура. Музык ці мастак можа лёгка адмовіцца ад прыналежнасці да адной ці другой культуры, літаратар — не. Мова, якой карыстаецца пісьменнік у жыцці і творчасці — сведчанне існавання літаратуры ў канкрэтным моўным вымярэнні.

Тут якраз думаю пра юбіляра Віктара Шведа, для якога родная мова сталася не толькі сэнсам усяго жыцця, але вымярэннем яго творчасці — ад слова да кантэксту. Вобраз беларускай культуры ў Польшчы другой паловы XX і пачатку XXI стагоддзяў без Віктара Шведа будзе няпоўны, таму са здзіўленнем сустракаю тых публікацый пра беларускую літаратуру гэтага перыяду, у якіх абмянаецца творчасць паэта.

Так як у пачатку XX стагоддзя асяроддзе „Нашай нівы” стварыла падмурак усёй „нашаніўскай” эпосе ў гісторыі беларускай літаратуры і культуры з Максімам Багдановічам, Янкам Купалам, Якубам Коласам і іншымі, так у гісторыю культуры другой паловы XX ст. упішацца „беластоцкі” перыяд з „белавезжамі”: Георгіем Валкавыцкім, Алесем Барскім, Янам Чыквіным, Сакратам Яновічам, Надзеяй Артымовіч... І — вядома — з Віктарам Шведам, адным з пачынальнікаў тут беларускага літаратурнага руху і яго актыўным да сёння ўдзельнікам.

Можна сёння паставіць пытанне: ці была б беларуская літаратура, каб не „Ніва”? Ці была б беларуская культура ў Польшчы, каб не палітычная „адліга” 1956 г.? Як паказвае перыяд першага пасляваеннага 10-годдзя, магло б быць і далей зусім інакш, хаця падмуркі былі закладзеныя намнога раней, хаця амаль уся ўсходняя Беласточчына размаўляла на беларускай мове, але бязвольна паддавалася асіміляцыі, а яе моладзь пакідала свае гнёзды ў пошуках працы і навукі, разбрыдаючыся па ўсёй Польшчы. Гэты вопыт быў блізкі і Віктару Шведу, які апынуўся ў Варшаве, дзе вучыўся і працаваў больш за палову свайго дарослага жыцця. Менавіта жывучы ў сталіцы не падаўся агульнаму апалячванню, але пачаў там арганізаваць беларускі асяродак, разам з Юрым Туронкам ствараючы спярша беларускі гурток пры Рускім таварыстве, а пасля Варшаўскі адзел Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Прытым пачаў пісаць вершы і публікаваць іх у „Ніве”.

Паэтычнае крэда

Першы верш „Я беларус” — апублікаваны ў лютым 1957 г. у „Ніве” — стаў своеасаблівым паэтычным (і жыццёвым) крэда Віктара Шведа: *Я беларус і гэтым ганаруся. Усім душу сваю магу адкрыць: Ніколі і нідзе не адракуся, Што беларусам жыў і буду жыць!*

Выразная шчырая нацыянальная дэкларацыя прадвызначыла жыццёвы і творчы шлях паэта. Анафарычнае паўтаранне фразы „я беларус” гучыць моцна і ўпэўнена, не дазваляе на ніякае адступленне ад „народнай гучыцы”, ад любоўі да „спрацаваных бацькоў” ды роднай мовы, якой адно нават слова „мне даражэй, чым з іншых сотні слоў”. Свой маніфест наконт беларускай нацыянальнасці яшчэ мацней выказаў Віктар Швед у пазнейшым вершы „Я нарадзіўся беларусам”:

*Я нарадзіўся беларусам,
Беларусам буду жыць!
Мову родную клянуся
Шанаваць, цаніць, любіць.*

(...)

*Я клянуся: не зракуся
Сваё роднае любіць.
Быў і буду беларусам,
Пакуль толькі буду жыць!*

Праявай сакралізацыі роднай мовы з’яўляецца слова („слова, ты роднае слова”), а Малой айчыны — родная вёска Мора — матыў надзвычай часты ў творчасці Віктара Шведа. Паэт сакралізаваў і кананізаваў на паэтычным узроўні сваю родную вёску Мора. Абажыў яе, апісаў родныя беларускімі словам, упісаў яе ў вечнасць — калі паэзія ёсць вечнасцю, калі слова жыве даўжэй, чым яго аўтар, чым тое, што яно апісвае. Мора для Віктара Шведа — цэнтр гарызантальнага і віртуальнага сусвету. Там нарадзіўся, там правёў дзяцінства, туды вяртаўся фізічна і псіхічна. Мора натхняе да творчасці, выплывае ў снах, якія ў паэтычнай форме чытачу даносіць паэт („Гняце мяне бетонны горад сваім агромністым цяжарам, таму заўсёды вёска Мора і ў снах маіх жыве і марак”, „Не злічу ўжо раз каторы, ты мне снішся, вёска Мора”). Абсалютная ўлюбённасць у бацькоўскі парог, сваю малую айчыну з яе прыродай, блізкімі людзьмі і роднай мовай не толькі бачна ў даслоўным прызыванні і паўтаранні назвы Мора, але таксама ў параўноўванні яе да рэальнага мора, што гучыць або сінанімічна (верш „Два моры”), або метафарычна („мора гора”, „мора збожжа, у моры квеценных садоў”, „жадаю я багацця мора і мора шчасця землякам” у вершы „Дзяцінства прыстань”). Такая слоўная гульня.

Здаецца, быццам бы тая марская назва вёскі на Падляшшы ад нараджэння натхніла да радаснай творчасці і тым самым прадказала будучы шлях свайму дзіцяці.

Ад бацькоўскага парога і роднай вёскі пачалося беларускае самавызначэнне Віктара Шведа. Яго гарачы патрыятызм бачны ў вершах-прысвячэннях розным выдатным беларусам: Міхасю Забэйдзі-Суміцкаму, Яну Тарасевічу, Міколу Чарнецкаму, Георгію Валкавыцкаму, Тамары Саланевіч, Яраславу Кастыцэвічу, Яўгену Анісцьку, Сяргею Карніловічу, Міколу Гайдуку...

Паэзія Віктара Шведа шматвобразная і рознахарактарная. Асабліва ўдала паэт стварае вобразы ў дзіцячай паэзіі. Ад пачатку яго вершы друкаваліся на старонках „Зоркі”, пасля трапілі ў зборнікі і падручнікі. Паэт у прастай форме, часта з выкарыстаннем дыялогу, прадстаўляе матывы блізкія дзіцяці. Шмат у іх дзіцячай наіўнасці, цікаўнасці і псіхалогіі. З другога боку іх галоўная вартасць заключаецца ў выхаваўчым дыдактызме, у прадстаўленні дзіцячага светаадчування. Таму і шмат якія дзіцячыя вершы ўвайшлі ў падручнікі, цікавацца імі дзеці, вывучаюць на памяць. Памятаю, як вершам „Далёка да сонца” некалі захаплялася мая дачушка Агата, вывучыўшы яго без ніякага прымусу на памяць:

*Мама вымыла кашулю
І сказала малой доньцы:
— Даражэнькая Гануля,
Ты павесь яе на сонцы.
З недаверам назірае
Ганя ў неба сумным зрокам:
— Мама, я ж яшчэ малая,
А да сонца так далёка...*

Каб пісаць дзецям, трэба разумець дзіцячую псіхіку, трэба ўвайсці ў ролю таго ж лірычнага героя, які павойму ўспрымае навакольнае свет. Дарэчы, успамінаючы аўтарскія сустрэчы Віктара Шведа з вучнямі малодшых класаў, стаяць перад вачыма дзеткі дэкламуючыя тыя ж вершыкі. Вершы для дзяцей выйшлі асобнымі зборнікамі, з якіх прынамсі два заслугоўваюць увагі. „Дружба”, выдадзеная ў Мінску ў 1976 г. тыражом 50 тысяч, разышлася вельмі хутка. „Вершы Натальцы” аўтар прысвяціў сваёй дачушцы.

*Віктар Швед —
хрэстаматыійны паэт*

З паэтычнага мора вершаў некаторыя сталіся падручнікавымі. Увайшлі ў канон беларускай мовы для ўсіх тыпаў школ у Польшчы. Паэт супольна з Аляксандрам Баршчэўскім склаў падручнікі па беларускай мове для 8-га класа пачатковай школы: „Дружба і праца” (1967) і „Насустрэч жыццю” (1974). Пра выкарыстанне творчасці Віктара Шведа ў школе сведчыць яе дыдактычная прыдатнасць, магчыма дзякуючы прастай і зразумелай вучню форме, пачынаючы ад адукацыі ў пачатковай школе. Аўтары новых падручнікаў па беларускай мове часта выкарыстоўваюць дзіцячыя вершы, друкаваныя раней у „Зорцы” ці ў зборніках. І так дзіця, якое вучыцца беларускай мове, сустранецца ў пачатковай школе, між іншым, з наступнымі вершамі паэта: „Кароткая памяць”, „Гаспадарыла сонца на градках” (4 клас), „Я нарадзіўся беларусам”, „Каляда” (5 кл.), „Мая маленькая айчына” (6 кл.). У гімназіі вучань мае магчымасць пазнаць вершы „Мая маленькая айчына”, „Мая мова”, „Некаторым інтэлігентам”, „Ікананісец”, „Ікона”. У падручніках для ліцэя знаходзяцца „Бацькоўскі парог”, „Прамінанне” і „Лёс чалавечы”. Дзесятак дзіцячых вершаў паэта знаходзіцца ў „Першай чытанцы пасля лемантара для беларускіх дапаўняльных школаў”, укладзенай Валянцінай Пашкевіч у 1968 г. у Нью-Йорку.

„... усё-усё мае жыццё”

Навейшая паэзія Віктара Шведа адлюстроўвае занепакоенасць аўтара працэсам паланізацыі беларусаў і іх становішчам, заняпадам роднай мовы. Паяўляецца расчараванне паэта адмоўнымі з’явамі ў жыцці, раз’яднаннем асяроддзя:

*Чаму няма добра ў народзе,
Чаму ваюем між сабой?
Чаму не можам жыць у згодзе,
Раз’ятраныя калатній?*

Падсумоўваючы юбілейныя разважанні пра творчасць Віктара Шведа, варта звярнуць увагу на яго культурастваральную ролю. Ягоныя вершы і кнігі — гэта і ёсць неўміручы ўклад у беларускую культуру. Да таго аўтарскія сустрэчы, якіх і далічыцца цяжка з-за вялікай іх колькасці. Таксама дзейнасць у Варшаўскім адзеле і ў Галоўным праўленні БГКГ. Да таго можна дадаць рэдагаванне „Беларускага календара” ды публікацыі ў названым выданні і ў „Ніве”, як хаця б артыкулы пра этнографа Мар’яна Пецюкевіча, пра мастака Пётра Сергіевіча ці пра гісторыка Аляксандра Бергмана — пісаных пры нагодзе іхніх юбілеяў.

Месца Віктара Шведа ў беларускай культуры адназначнае, пацверджанае яго неўтаймаваным паэтычным натхненнем, асабліва тымі творамі (а іх больш за 70), на якія напісаная музыка (напр., „Беласточчына”, „Першакласнікі”, „Каляда”, „Ходзіць па сяле звызда”). Ягоная творчасць — доказ прысутнасці і жывучасці беларускай мовы на Беласточчыне і стаўлення да яе як да найвышэйшай святасці ў жыцці.

Лена Глагоўская

Умеем гаварыць па-свойму

У ваяводскіх элімінацыях Прадметнага конкурсу беларускай мовы для гімназістаў, якія 11 сакавіка прайшлі ў Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы, прыняло ўдзел 20 вучняў. Гімназісты пісалі тэст, на падставе якога правяраліся веды па беларускай літаратуры і граматыцы. Самымі цікавымі атрымаліся сачыненні на тэму: „Такія паводзіны маладых людзей мне не падабаюцца...”

— Я крытыкавала ў сваёй працы аб'ектавы адносіны моладзі да сваіх сяброў. Вучні вельмі хутка заўважаюць недахопы ў сваіх сяброў і пачынаюць асуджаць іх. У адносінах да сябе часта бываюць некрытычнымі і не любяць, калі ім звяртаць увагу з-за дрэнных паводзін. Калі нам жывецца добра, цяжка тады зразумець няшчасце іншых людзей і спачуваць ім у крыўдзе, — кажа гайнаўская белгімназістка Анна Грыгарук.

Шмат практыкаваліся па беларускай мове разам са сваёй настаўніцай дзяўчаты са школы ў Нарве. У сваіх пісьмовых работах яны закраналі праблемы адукацыі на роднай мове.

— Я ў сваім сачыненні крытычна ацаніла моладзь, якая перастае гаварыць на роднай мове. Маладыя забываюць пра свае звычкі і традыцыі. Тыя асобы, што адракаюцца ад роднай мовы, адыходзяць далёка ад сваёй Бацькаўшчыны, — заяўляе Эдыта Хіліманюк з Нарвы. — Мы ходзім на заняткі беларускай мовы, каб развіваць свае ўмеласці. Умеем таксама гаварыць па-свойму.

— Трэба шанаваць сваю родную мову. Моладзь павінна гаварыць на мове, на якой гавораць у іх вёсках, — кажа Барбара Матысюк са школы ў Нараўцы.

Хваляванне і зацікаўленне

— Лягчэй было выканаць практыкаванні па літаратуры і даць інфармацыю па гісторыі Беларусі, — гаворыць Моніка Троц са школы ў Дубічах-Царкоўных. Разам з сяброўкамі і настаўніцай яна дакладна паўтарыла матэрыял аб вясковых традыцыях. У тэксце магла яна выкарыстаць веды пра апрацоўку льну.

Гімназістам трэба было даць свой загаловак да тэксту, назваць аўтара іншага фрагмента твора і перакласці сказы з беларускай мовы на польскую. Вучні паказвалі знаёмасць народных выслоўяў.

— Мне лягчэй было пісаць па літаратуры, бо я яе больш люблю чым граматыку. Цікава заняткі па беларускай мове вядзе наша настаўніца. На ўроках мы слухаем беларускую паэзію. Ходзім глядзець выстаўкі,

якія экспануюцца ў Бельску. Буду паступаць у ліцэй імя Тарашкевіча, дзе пануе свойскі клімат, — кажа Паўліна Глінка з бельскай „тройкі”.

— Складанасці паяўляліся ў час перакладаў з беларускай мовы на польскую. Іншыя пытанні не былі цяжкімі. Я люблю вучыцца пра жыццё ў мінулым. Цікаваць мяне беларуская мова і гісторыя, — гаворыць Ева Багройская са школы ў Дубічах-Царкоўных.

— Вельмі добрымі атрымаліся сачыненні вучняў. Многа гімназістаў атрымала за іх максімальную колькасць балаў. Крыху цяжэй было вучням рашаць задачы па граматыцы. Здараліся праблемы з акрэсленнем акалічнасцей. У агульным працы былі добрымі і таму ажно 12 асоб сталі лаўрэатамі, — тлумачыць стар-

шыня конкурснай камісіі Славамір Трапчотка, які штодзень вучыць беларускай мовы ў Комплексе школ у Кляшчэлях.

Гімназісты прыступілі да конкурсу, каб праверыць свае веды па беларускай мове. Аднак важным атрыбутам, які прыцягвае гімназістаў да конкурснага змагання, з'яўляецца 15 дадатковых балаў, якія далічаць фіналістам ваяводскіх элімінацый у час набору ў сярэднія школы. Лаўрэаты будуць прыняты ў выбраныя імя школы па-за курсам. Усе ўдзельніцы конкурсу з Дубіч-Царкоўных хочуць паступіць у Гайнаўскі белліцэй.

— Гайнаўскі белліцэй гэта добрая школа. Ёсць магчымасць надалей вучыцца беларускай мове, — кажа Магдаліна Аўксенціюк.

З маіх размоў з гімназістамі відаць, што толькі за невялікімі выключэннямі ўсе фіналісты ваяводскіх элімінацый хочуць вучыцца ў Бельскім або Гайнаўскім белліцэях. Падрыхтоўка да конкурсу беларускай мовы выклікае большае зацікаўленне беларускімі пытаннямі. Трэба спадзявацца, што некаторыя сёлетнія пераможцы гімназічнага конкурсу стануць у будучыні фіналістамі беларускай алімпіяды, арганізаванай для ліцэістаў.

Аляксей МАРОЗ

Лаўрэаты конкурсу: 1. *Моніка Троц (Дубічы-Царкоўныя)*, 2. *Юліта Гладыш (ПШ № 3 Бельск-Падляшскі)*, 3. *Эдыта Перавой (ПШ № 3 Бельск-Падляшскі)*, 4. *Магдаліна Аўксенціюк (Дубічы-Царкоўныя)*, 5. *Эвеліна Вышюцкая (Аўгустова)*, 6. *Марта Сухадол (Нараўка)*, 7. *Кацярына Сянкевіч (Нарва)*, 8. *Ева Багройская (Дубічы-Царкоўныя)*, 9. *Паўліна Глінка (ПШ № 3 Бельск-Падляшскі)*, 10. *Мартына Ева Леанейская (Нараўка)*, 11. *Марта Федарук (ПШ № 3 Бельск-Падляшскі)*.

У Студзіводах выстаўкі і фільмы

Амаль праз сорок пяць гадоў ад пастаноўкі Лодзінскай кінастудыі асветных фільмаў пабачылі мы фільм „Białoguskie weselce w Pasynkach” у Музеі Малой айчыны ў падбельскіх Студзіводах у вядомага Дарафея Фіёніка. На запрашэнні на паказ фільма і фотавыставы „Кліматы Мікалая Якубюка” было зазначана, што фільм пра беларускае вяселле паходзіць з 1962 г., але ўдзельнікі паказаў, якія прымалі ўдзел і ў фільме, меркавалі, што фільм ставіўся недзе ў 1959 годзе, найпазней у 1960 г., згодна з жыццямі удзельнікаў — хто калі сапраўды пайшоў замуж, хто куды з'ехаў. Мікола Якубюк (раней у музеі паказваліся яго карціны), у той час настаўнік у школе ў Пасынках, зняў таксама некалькі здымкаў з плана фільма. Мікола Якубюк — педагог, ужо на пенсіі (яму 73 гады), але выглядае намнога маладзей, быццам ягоныя жарсці затрымалі маладосць, як і здымкі, якія ён выконваў ужо ў вучнёўства, увекавечылі нашых людзей і старонку. А рабіў ён здымкі фотаапаратамі незайздроснымі, сам праяўляў плёнкі; здымаў калег, вучняў, вёску разам з вяселлямі і пахаваннямі, раку Белую ў час паводак... Час затрымаў на фотаплёнцы.

Вось, калісьці, за ягонае кавалеркі, салідны хлопец мусіў вылучацца роварам ды гадзіннікам. А Мікола меў яшчэ фотаапарат. Вось на мультымедычным паказе, у старой хаце Дарафея Фіёніка, перад ажыўленай публікай на белым палатне вырастаюць чорна-белыя цені. Парцаўскія, навадаскія, пасынскія вучні, малыя спартсмены ў палёце над ляшчынавай перакладзінай (знакітыя здымкі ў руху)... Вяселле едзе, у кабіне грузавіка маркі „Стар” — малады. Хакеісты ў каньках павязаных шнуркамі. Здымак з навадаскай школы — на сходках маладзенькі Валодзя Паўлючук (ён стаў на працу тамака пасля Міколы Якубюка). О, вадзяны млын на Локніцы, у Пецюхны! — пазнаюць гледачы. Вуліца ў Рыбалах, едзе „Сірэнка”. Грабарка. Царква ў Чыжах, адпуст на Спленне. Экскурсіі настаўнікаў беларускай мовы на курсах у Беларусі. Жыхары Сакоў едуць на трактары на выбары. О, Алёшка Курывовіч! — пазнае бацюшка, — ён учора памёр... Усе знаёмыя, таму такі рух і хваляванне на лавах. Пазнаюць яшчэ на здымках з пасынкаўскага „вяселля”: Лідзія Іванюк (тады Вакулеўская), пасля жонка дырэктара белліцэя, была маладой у гэтым фільме. Мела быць гэта паў-

Мікола Якубюк

тарыгадзінная пастаноўка. Рыхтавалася ўся вёска, шмат строяў пазычылі з Сакоў, зайграла таксама і прыданае маладое — кожны прыносіў посцілікі, ручнікі. Ды фільмоўцы тады спазніліся.

— У Аўгуставе затрымалі іх страверы, камянямі закідалі, — успамінае спадарыня Соня Пракапюк, якая была першай дружкай. — Прыехалі да нас, а тут Вялікі пост пачынаўся. Ігралі мы па 16 гадзін...

— Часам трэба было адну сцэну паўтараць увесь дзень!

— На маладога выбралі Пецю Себеюка, а меў быць спачатку я, —

дагэтуль памятае Валодзя Весялоўскі ды падкручвае вус (ён цяпер спявае ў „Васілёчках”).

— Каравай пяклі ў хаце Андрэя Купрыянавага Іванюка, а вяселле было ў вялікай хаце Колі Супруновага! — памятаецца добра, таксама як і такія дэталі, як тое, што зайграла ў фільме рука не аднаго з герояў, бацькі маладое, бо не мог ён блаславіць — Аляксандр Мінкевіч страціў пальцы ў сячкарні. Фільм ставілі як нейкую экзотыку для ўсяе Польшчы, у адлігу — у той час, калі аднавілася беларускае — і школы, і БГКТ узнікла, і „Ніва” — трэба было ціп-топ: перажагнаць, паказаць, як каравай пячэцца... Каравай той пасадзілі ў каструлю: „Пячыся, пячыся, каравай, румяненькі, прыгажэнькі!” — спяваюць жанчыны. Кансультантам фільмоўцаў быў Мікола Гайдук. На жаль, да гэтай пары крыўдна акцёрам: не ўсе маглі выступіць, бо ўжо дзвячы вечар быў у першы дзень посту, бацюшкі не выпадала даць шлюбу... Успамін яшчэ цёплы, хоць амаль паўстагадовай даўнасці: „Пілі ваду, а мела быць сапраўдна гарэлка!” — смяецца Валодзя Весялоўскі. Рэзаў на гармоніку Васька Кардзюкевіч, ён жа ж і з „Лявоніхі”. Найстарэйшы акцёр — маршалак, Сонін бацька, Іванюк Андрэй, яму цяпер 97 гадоў... Жыве, памятае.

Міра Лукша

Для валодаючых англійскай мовай прапануецца завітаць і скарыстацца інфармацыяй з часопіса „Belarusian Review”, што выдаецца ў Чэхіі...

www.bielarusy.org

Аб тым, як раскідала беларусаў па свеце, у „Ніве” пісалася неаднойчы. Аб’яднаныя ў свае суполкі, пакінуўшы Радзіму людзі, імкнуцца захаваць нацыянальную тоеснасць і адметнасць. Прычым спрабуючы і неяк уплываць на падзеі ў роднай краіне.

Многія арганізацыі дыяспары маюць у Інтэрнэце свае сайты і сёння мы зазірнем на віртуальную старонку беларусаў, якія жывуць у Чэхіі. Для гэтага трэба набраць на сваім камп’ютэры адрас <http://www.bielarusy.org>.

Перад нашымі вачыма адкрываецца цікава аздобленае выяўленне, дзе па-беларуску лацінкай і па-англійску напісана „Звязь беларусаў замежжа”.

Увогуле сайт аформлены даволі незвычайна, нягледзячы на звыклые дзяленне на тры часткі. У самым версе размешчаны выйскі да ягоных рубрык. Яны такія някідкія, што заўважаюцца не адразу. Затое адразу прыцягвае ўвагу сцяг Еўрасаюза, злучаны з беларускім сцягам. Гэтая сімволіка прадвызначае ў многім змест сайта — ён грамадска-палітычны. Больш падрабязна аб накіраванасці вэб-старонкі мы пагаворым крыху пазней, а пакуль уважліва разгледзім выяўленне галоўнай, якое называецца „Перадусім”.

На шырокай першай частцы змешчаны фотаздымак старога чалавека з сабакам. Не зусім зразумела, чаму менавіта гэтае выяўленне падалося найлепшым для распрацоўшчыкаў. Чатыры вершаваныя радкі вядомага паэта Сяргея Сокалава-Воюша тлумачаць здымак па-свойму. Трэба ўсведамляць, што чалавек задумаўся аб сэнсе свайго існавання ў гэтым месцы і ў гэты час. Ніжэй ідзе паведамленне аб штомесячных сустрэчах сяброў аб’яднання.

Найбольш інфармацыйна насычанымі з’яўляюцца другая і трэцяя

часткі галоўнай старонкі. Тут мы можам даведацца аб тым, як легальна перасяліцца ў Чэхію, паглядзець на праект памятнай дошкі ў гонар Ларысы Геніюш і пазнаёміцца з фарматам дзейнасці нядзельнай школы для дзяцей-беларусаў у Празе. Таксама ёсць згадка аб якой-небудзь падзеі ў мінулым у дзень нашага завітання на сайт.

Трэцяя частка галоўнай старонкі, змешчаная пад гербам „Пагоня”, адведзена для выйскі, якія адначасова з’яўляюцца самастойнымі сайтамі. Так мы можам выйсці да старонкі бібліятэкі беларускай грамады ў Празе, асабістай старонкі паэта Славаміра Адамовіча, які некалькі гадоў таму эміграваў у Нарвегію. Маецца магчымасць пазнаёміцца з публіцыстычнымі занатоўкамі, змешчанымі ў рубрыцы „Менск — Прага”. Для валодаючых англійскай мовай прапануецца завітаць і скарыстацца інфармацыяй з часопіса „Belarusian Review”, што выдаецца ў Чэхіі. Таксама ёсць і карцінная галерэя мастака Адама Каліты. Ягоныя творы даволі неардынарныя, але цікавыя для азнаямлення.

Для тых, хто жадае паслухаць музыку беларускага палітычнага андэраўнда, ёсць магчымасць зазірнуць на старонку „Чырвоным па беламу”.

Цяпер пройдземся па рубрыках сайта, якія, як указвалася раней, не надта заўважныя з першага позірку.

Рубрыка „Статут” інфармуе аб тым, што ўступіць у арганізацыю можа кожны чалавек, які падзяляе мэты і задачы „Звязу”. Прычым няма неабходнасці пражывання выключна ў Чэхіі.

Цікавая таксама старонка „Фотакроніка”, якая ілюстравана распавядае пра шматлікія палітычныя акцыі сяброў аб’яднання, што адбываліся цягам некалькіх апошніх гадоў.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

На Беларусі дзюдо развіваецца з 1974 года. У гэты від беларусы прыходзілі пераважна з самба — віда барацьбы, які ў значнай ступені падобны...

Беларусь, беларусы...

Майстры татамі

Японская нацыянальная барацьба дзюдо (у вольным перакладзе гнуткі ці мяккі шлях) спаквалася стала папулярнай у многіх краінах свету. Дзюдо ў канцы XIX стагоддзя сістэматызаваў прафесар Дэігора Кано, які выключыў з тэхнікі ўсходняга адзінаборства джыу-джыцу прыёмы і элементы, якія пагражалі здароўю дужбітаў. Міжнародныя чэмпіянаты пачалі праводзіцца з сярэдзіны XX стагоддзя, а з 1964 г. дзюдо было ўведзена ў праграму алімпійскіх гульняў.

На Беларусі дзюдо развіваецца з 1974 года. У гэты від беларусы прыходзілі пераважна з самба — віда барацьбы, які ў значнай ступені падобны. У васьмідзесятых шырока гучала імя беларускага дзюдаіста Віталія Песняка. Ён быў трохразовым чэмпіёнам Еўропы (у 1983-1985 гг.), двухразовым уладальнікам Кубка свету (1984, 1986), бронзавым прызёрам чэмпіянату свету (1985). На піку формы Песняку не давалася ўзяць удзел у алімпіядзе. У 1984 г. СССР байкатаваў гульні ў Лос-Анджэлесе, Песняк выйграў альтэрнатыўныя спаборніцтвы „Дружба-84”, але гэта было ў значнай ступені „сурагатнае” золата.

Амаль дзесяцігоддзе давалася чакаць наступных поспехаў нашых майстроў. Толькі ў 1995 г. Націк Багіраў стаў бронзавым прызёрам першынства Старога свету і планеты. Праз два гады на першынстве кантынента золата здабыў Рашыд Мамедаў. Важкага камандавага поспеху Беларусь дасягнула ў 1994 г., стаўшы срэбным прызёрам Кубка Еўропы.

На новы якасны ровень беларускае дзюдо стала выходзіць, калі беларускую федэрацыю дзюдо ўзначаліў Уладзімір Япрынцаў. У 2000 г. на гульнях у аўстралійскім Сіднеі

Анатоль Ларукоў заваяваў бронзавы медаль у вагавай катэгорыі да 73 кг. Ларукоў перад тым пераехаў у Мінск з Уладзікаўказа — сталіцы Паўночнай Асеціі. Крыху не дацягнуў да п’едэстала ў краіне кенгуру ў саборы суперцяжыаў Руслан Шарпаў. А Ларукоў прынёс Беларусі яшчэ залаты медаль першынства кантынента ў Славеніі ў 2002 г. Яскравы факт — з гэтага часу беларуская дружына ні разу не вярталася з буйнейшых турніраў і чэмпіянатаў без медалёў. А на апошняй алімпіядзе ў Афінах крыху нечакана пераможцам стаў да таго „вечна трэці” Ігар Макараў. Цікава, што колькі год таму ён кінуў прафесійныя заняткі і пайшоў працаваць на завод. Вяртанне на татамі выдалася трыумфальным. За золата Макараў атрымаў 60 тысяч долараў прэміяльных, а вось абяцаную кватэру далі толькі праз паўгода, пасля таго, як пытанне ўзняла прэса.

На афінскай алімпіядзе не без падстаў медалі планаваліся таксама Таццяне Масквіной (на чэмпіянатах Еўропы яна была срэбнай прызёркай у 2002, 2004 і бронзавай у 2003 г.) і яшчэ аднаму дзюдаісту з Гомеля Сяргею Кухарэнку (у яго актыве срэбра чэмпіянату кантынента 2002 г. і бронза першынства свету 2003 г.), але надзеі не спраўдзіліся. Масквіна, якая была васьміразовай чэмпіёнкай свету па самба (!), хутчэй за ўсё закончыць сваю кар’еру, тым больш, што яна моцна заангажаваная ў свецкае жыццё. Надзвычай цяжка будзе пацвердзіць сваё рэнаме Макарава, які акрамя зборнай выступае за нямецкі клуб. Хочацца верыць, што не скажаў апошняга слова Кухарэнка. У любым выпадку беларускае дзюдо, дзякуючы найперш прадпрымальніцкім высілкам Япрынцава, стаіць на нагах трывала. (yx)

Гродна без „патрыярха”

Апошнія месяцы выдаліся надзвычай цяжкімі для беларускіх грамадскіх колаў Гродна. Акрамя палітычных рэпрэсій, пайшлі чалавечыя страты. Адзін за адным памерлі Алесь Захараў і Рычард Леаданскі. Асобы малавядомыя ў шырокіх колах. Проста сціплы беларускі патрыёт — адзін ціхі глыбокадумны чалавек, здаецца, чуваў па паходжанні, які ўсёй душой прыкіпеў да беларускіх, пісаў вершы, другі апантаны няўрымслівы руплівец, з якім у горадзе мала хто мог параўнацца, калі справа ішла пра збор подпісаў у той ці іншай нацыянальнай справе, надзвычай актыўны ў акцыях. Нягледзячы на розніцу ў характарах, абодвух лучылі дзве рэчы — любоў да Беларусі і вера ў яе вольнасць. Светлая памяць...

А 10 сакавіка не стала Апанаса Цыхуна. Патрыярх беларускіх у горадзе над Нёманам не дажыў да сваіх 95-х угодкаў два месяцы. Цыхун усім, хто яго ведаў, здаваўся вечным, нават тады, калі адышлі ў іншы свет амаль усе яго сябры, таму ніяк не верыцца, што больш не пачуем яго звонкага „Віват!” у сяброўскім застоллі, ягонага эмацыйна-выразнага дэкламавання сваіх вершаў. Маленькі ростам чала-

век, быў носьбітам велічнага духу. Можна таму і ацалеў праз віхуры войнаў, праз савецкія „зачысткі” і „наведзены канстытуцыйнага парадку”. Напэўна ацалеў таму, што нікога не баяўся і ўсё жыццё ўпарта і карпатліва працаваў на глебе беларускай адукацыі, культуры, краязнаўства. Апанас Пятровіч стаў настаўнікам ажно для чатырох пакаленняў гродзенцаў. У кожнага з нас у горадзе ёсць ці было нейкае мясцовае жаданне — у каго бальшавіцкую зорку зняць з будынка Новага замка (пры саветах — абласнога камітэта камуністычнай партыі), у каго ліквідаваць помнік крываваму правадзюру Леніну, у каго — ушанаваць беларускіх дзеячаў. Цыхун сваю лакальную мару здзейсніў. Многія гады ён абіваў парогі ўладных кабінетаў, пісаў лісты, дамагаючыся помнікі Давыду Гарадзенскаму. Камень з памятнай шыльдай цяпер стаіць поблізу Нёмана ля Каложскай царквы.

Біяграфія Цыхуна тыпова беларуская і разам з тым унікальная. Паваяваў ён у розных войсках, перажыў мноства рэжымаў самых розных афарбовак. Служыў артылерыстам у Вільні, пазней у 1939 г. бараніў Варшаву, трапіў у палон да фашы-

стаў. Паводле савецка-нямецкага пагаднення салдат польскага войска, якія на радзіліся на тэрыторыі Заходняй Беларусі, перадавалі ў СССР. На шчасце Цыхуну, які зразумеў, што яго вязуць з аднаго канцлагера ў іншы, можа яшчэ больш жахлівы, удалося збегчы з цяжніка. У 1944 годзе быў яшчэ адзін арышт — энкавэдэсты хацелі даказаць, што ён шпіён, якога скінулі з парашута. Але Бог і тут убярог. Апанас Пятровіч стаў працаваць на глебе беларускага школьніцтва, многія гады кіраваў літаратурным аб’яднаннем.

Першыя кнігі Апанаса Пятровіча сталі выходзіць, калі аўтару было ўжо за восемдзесят. Многія гады Цыхун папулярна заваў асобу заснавальніка беларускага мовазнаўства Яўхіма Карскага. У 1992 годзе з друку выйшаў краязнаўча-біяграфічны нарыс „Акадэмік з вёскі Лаша”. Цыхун разам з аднадумцамі дамогся стварэння школьнага Лашанскага музея непдалёк Гродна. Пазней гэты куточак быў заняваны, экспанаты з радзімы акадэміка перанеслі ў адну з гарадскіх гімназій. Зараз музей Карскага нібыта аднаўляюць. З-пад пяра Цыхуна выйшлі таксама зборнікі „Легенды і балады Гродзеншчыны”, „Песні з народных глыбін”, „Пройдзеныя шляхі-пуцявіны” (запіскі, успаміны, аўтабіяграфія). Апошняя кніжка, перш чым выйсці ў свет, урыўкамі друкавалася ў „Ніве”. Апанас Цыхун любіў нашу газету, чытаў „Ніву” апошні свой адведзены лёсам год. Унікальнай працай стаў складзены Цыхуном слоўнік „Скарбы народнай мовы”, у якім адлюстраваны характэрныя адметнасці вясковай мовы прыняманскай старонкі.

У апошні шлях праводзілі Апанаса Пятровіча ціха і сціпла. Людзі сьпявалі „Магутны Божа”, Яўген Петрашэвіч чытаў вершы „Хаваюць беларуса”... Гарэзлівая сінічка зляцела на крыж і порстка шуцанула ў гару. Душа Чалавека паляцела ў Вечнасць...

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

„Беларусы ў Польшчы 2005-2010”

Урад Беларусі ўпершыню прыняў праграму супрацоўніцтва і дапамогі беларускай меншасці ў Польшчы на пяць бліжэйшых гадоў.

Праграма супрацоўніцтва з беларускай меншасцю ў Польшчы пад назвай „Беларусы ў Польшчы ў 2005-2010 гадах” была зацверджана Саветам Міністраў у канцы студзеня гэтага года. Апрацавала яе Міністэрства замежных спраў Беларусі пры ўдзеле ведамстваў культуры, адукацыі, інфармацыі, гаспадаркі, гандлю, Камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей, публічнага тэлебачання, Акадэміі навук і інш. Праграма апрацавана была згодна з рашэннем прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі ад ліпеня 2004 г. Тая дата, як і канчатковае прыняцце праграмы, сышлося з падрыхтоўкай у Польшчы і канчатковым прыняццем Закону аб нацыянальных і этнічных меншасцях ды рэгіянальнай мове.

Як кажа пасол Рэспублікі Беларусь у Польшчы Павел Латушка, мэта праграмы — „дапамога і развіццё ды ўзаемнае карыснае супрацоўніцтва Беларусі і беларускай меншасці ў Польшчы”, якія маюць служыць фармаванню „добрасуседскай паласы” вакол Беларусі і захаванню тоеснасці беларускай меншасці ў Польшчы. Мае яна таксама на мэце ўключэнне прадстаўнікоў меншасці ў эканамічнае супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Польшчай, дапамогу польскім беларусам у атрыманні адукацыі ў Беларусі ды развіццё культурнай і падтрымку нацыянальнай тоеснасці.

— Мэта тае праграмы — таксама абарона грамадзянскіх правоў і нацыянальна-культурных інтарэсаў беларускай меншасці ў Польшчы згодна з міжнароднымі законамі.

Як падкрэслівае пасол Латушка, з ліку больш дзесяці раздзелаў найважнейшыя тыя, якія датычаць адукацыі на беларускай мове, падтрымкі беларусаў у захаванні нацыянальнай і культурнай самабытнасці ды развіццё гаспадарчага супрацоўніцтва пры ўдзеле меншасці. Праграма прадбачвае вучобу ў беларускіх вышэйшых навучальных установах маладых беларусаў з Польшчы ды дапамогу ў адкрыцці беларускамоўных школ і класаў у Польшчы, а таксама супрацоўніцтва навуковых устаноў, якія займаюцца беларускай мовай і арганізацыю курсаў павышэння кваліфікацыі настаўнікаў з Польшчы, якія навучаюць беларускай мове. Мае быць заснаваны спецыяльны фонд дзеля забеспячэння польскіх школ і беларускіх класаў у падручнікі і іншыя метадычныя кнігі, а таксама ў мастацкую літаратуру і слоўнікі. Зоймецца гэтым Беларуска навукова-педагагічная бібліятэка.

Наконт пункта, у якім гаворка аб паступленні беларусаў з Польшчы

Фота МІХАЛА КОСЦЯ

ў беларускія ВНУ, пасол Латушка падкрэсліў:

— Мы якраз завяршаем працы па падрыхтоўцы для падпісання між-радавай дамовы аб раўнапраўнасці ў вышэйшым школьніцтве, раўнапраўнасці навуковых званняў і званняў у галіне мастацтва. Думаю, што тая дамова будзе падпісана на працягу найбліжэйшага месяца, можа, двух. Аднак, незалежна ад дамовы, большасць ВНУ ў Беларусі і так мае прызнанне ў свеце.

У рамках праграмы прадбачваецца таксама забеспячэнне і арганізацыя турыстычна-адпачынкавай пабыўкі ў Беларусі беларускіх дзяцей і моладзі з Польшчы. Вучні з польскіх школ і беларускіх класаў будуць запрашацца на агульнабеларускую алімпіяду беларускай мовы і будзе таксама аказвацца дапамога ў арганізацыі фіналаў падобнай агульнапольскай алімпіяды. Што важнае, беларускі ўрад прадбачвае дапамогу ў заснаванні ў Польшчы ў будучыні Цэнтра беларускай культуры, які мае ўзнікнуць у Варшаве.

У большым маштабе, чым да гэтай пары, маюць удзельнічаць фальклорныя калектывы з Беларусі ў разнавідных культурных мерапры-

емствах, арганізаваных у Польшчы (і наадварот). Прадбачваецца шчыльнае супрацоўніцтва і дапамога Музею і асяродку беларускай культуры ў Гайнаўцы, м.інш. мае быць апрацаваны супольны план выставак. Маюць быць наладжаны непасрэдня кантакты тае ўстановы з Нацыянальнай бібліятэкай і Нацыянальным музеем гісторыі і культуры Беларусі. Беларускі бок будзе „арганізацыйна і творча” падтрымоўваць святы беларускай культуры ў Польшчы. Школам, музеям і Музею ў Гайнаўцы ды беларускім арганізацыям запрапануюцца беларускія мастацкія і дакументальныя фільмы на беларускай мове. Штогод у Падляшскім ваяводстве мае арганізавацца тыдзень беларускіх фільмаў. Беларускія фальклорныя калектывы паступова будуць атрымліваць касцюмы, інструменты і адпаведную спецыяльную літаратуру, таксама рэпертуарную. Урадавы праект прадбачвае публікацыі ў беларускіх СМІ, м.інш. у часопісе „Культура”, матэрыялаў аб культурнай дзейнасці меншасці. Кіраўнікі беларускіх фальклорных гуртоў маюць ездзіць на стажыроўкі ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры ў Мінску. Беларускі бок

намерваецца паставіць фільм аб беларускай меншасці ў Польшчы і выдаць у Беларусі кнігі беларускіх аўтараў з РП. Прадбачваецца магчымасць выдавання пропуску на пазачарговае перасячэнне мяжы для кіраўнікоў фальклорных калектываў. Наладжаны маюць быць таксама шчыльнейшыя кантакты з Цэнтрам праваслаўнай культуры.

У рамках гаспадарчага супрацоўніцтва будзе падтрымлівацца супрацоўніцтва з прадпрыемствамі беларускага паходжання. Прадстаўнікам меншасці гарантуецца дапамога ў засноўванні дылерскіх сетак продажу беларускіх тавараў і паслуг на польскім рынку. Гаспадарчыя суб’екты з Беларусі і прадпрыемствы з Польшчы з беларускім радаводам атрымаюць льготы пры арганізацыі супольных фірмаў і ўзаемнай прамоцыі сваёй дзейнасці. Запланаваны сустрэчы прадпрыемстваў-беларусаў з Польшчы з прадстаўнікамі органаў урада РБ.

На пытанне „Нівы” аб крыніцах і сродках на рэалізацыю Праграмы, пасол Павел Латушка адказаў:

— Усе сродкі ў сувязі з канкрэтнымі мерапрыемствамі Праграмы будуць атрымлівацца з бюджэту паасобных міністэрстваў, абласных выканаўчых камітэтаў і прадпрыемстваў. Ад 2005 г. усе гэтыя ўстановы будуць забавязаны нашым урадам вылучыць сродкі з уласнага бюджэту. Праграма не называе канкрэтнай квоты. Трэба было б тое апрацаваць пасля сабраўня інфармацыі ад усіх прыцягнутых да яе рэалізацыі ўстаноў.

Як кажа пасол Павел Латушка, няма канкрэтнага (названага па прозвішчы) аўтара праграмы: з’яўляецца ім беларускае Міністэрства замежных спраў і пасольства Беларусі ў Варшаве. Запытаны намі пра тое, ці за запісамі Праграмы скрываецца дапамога канкрэтным арганізацыям беларускай меншасці ў Польшчы, паколькі за большасцю запісаў не цяжка заўважыць дзейнасць Беларускага грамадска-культурнага таварыства, пасол дыпламатычна заявіў:

— Праграма датычыць беларускай меншасці пражываючай у Польшчы.

— Без адрозненняў беларускіх меншасных арганізацый у Польшчы? — дапытваліся мы.

— Гэта супрацоўніцтва з беларускай меншасцю ў Польшчы ў рамках праграмы: „Беларусы ў Польшчы 2005-2010”.

Пасольства РБ і кожная з трох консульскіх устаноў у Польшчы атрымала гэтую праграму для рэалізацыі. Прыняты былі таксама планы яе рэалізацыі ў МЗС, Міністэрстве культуры і іншых ведамствах Беларусі.

— Гэта будзе дадатковы імпульс і юрыдычная падстава для больш шырокага і сістэматычнага супрацоўніцтва з беларусамі ў Польшчы, — дадаў пасол.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Hliba
Тыднёвік беларусаў у Польшчы

PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Наклад: 1 914 egz.

Выдавец: Праграма рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Вапа.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,
ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.

Internet: <http://niva.iig.pl/>

E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.

Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.

Сакратар рэд.: Аляксандр Максіюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран-Асташэвіч.

Канцлярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzeżenie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłat na prenumeratę na III kwartał 2005 r. upływa 5 czerwca 2005 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na III kwartał 2005 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 120,00; pocztą lotniczą Europa — 133,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 147,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 68124010531111000004430494.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,50 zł, a kwartalnie — 45,50 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,70 (kwartalnie — 61,10), pocztą priorytetową: Europa — 5,90 (76,70), Ameryka Płn., Afryka — 6,60 (85,80), Ameryka Płd., Środk., Azja — 7,40 (96,20), Australia — 9,60 (124,80). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta BPH PBK SA Oddział w Białymstoku 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.

Асілкі

Рашыў я папрацаваць над сабою. Пара, як той казаў, найвышэйшая: як ні кажы, цела траціць форму, дух траціць уздым. Прыхарошвацца, значыць, крыху прыхлшваць, нікому не забаронена. Не грэх ніякі — пайсці ў фітнес-клуб, панатужвацца на трэнажорах. Бо, як ні гавары, само з сябе цела моцы не набірае. Яго і карміць трэба, і прымушаць да высілкі. А калі ты ўжо на пенсіі, дык што — адно ў тэлевізар глядзець ды пра палітыку з іншымі дзядулямі разважаць ды наракаць? Жонка, праўда, корміць добра — нармальна, з бульбай ды мясам, як добрага беларускага мужыка, па-чалавечы. Ды, ведаеце самі, калі таго ўсяго не расходуеш, дык там і сям адкладваецца, адкладваецца... Ты бульбу ды мяса топчаш без толку, а сілы малавеле. Трэба не пашкадаваць сабе пратэіну, і ўсяго іншага допінгу. Мая Зоська таксама ж шмаруецца тым і сім, глытае вітамінкі „Цэнтрум-сільвер“, гэта для старэйшых. Увогуле, кабеты больш аб сябе дбаюць. Гэта я так пры нагодзе Дня жанчын, дай ім, Божа, здароўе і цяпліваць да ўсіх нас. Ну, дык я, замест ляжаць каменем перад тэлевізарам, слухаючы, як розныя сеймавыя следчыя камісіі змагаюцца з праўдай, запісаўся ў Фітнес-клуб „Маньяк“ па вуліцы Варшаўскай. Крыху, праўда, няёмка: пайсюль малады накачаны дзядзькі, усе на адзін капыл: больш шырокія чым высокія, галоўкі ў іх брытыя, маленькія ў параўнанні з целішчам, вочкі засяроджаныя на сіле і сексе. Так на іх узіраюся, сам сапу ды стагну, расцягваю цягліцы, набіваю моц, вырабляю мышыцы жывата, педалюю на стацыянарным роварчыку, нават і на лыжах штучных напінаюся... І падсілкоўваюся напоймі з „Л-карнітынам, розным пітвом, што „дадасць мне крылаў“... А мая Зоська бы і не заўважыла. Адно толькі бачыць, што рана ўвечары засынаю ды менш пра тую палітыку балбачу.

— Ты чаго па хаце голы ходзіш? — аднойчы здзівілася мая кабета. — Пра студзіца хочаш? Пазакручвалі тэрмастаты на батарэях, каб ашчадзіць цяпло, дык зараз цябе які грып паваліць.

— Не паваліць! — напнуў я свае біцэпсы ды трыцэпсы.

— Ты што, паправіўся крыху, ці што? Прэзасік, бачу, табе падрас...

Я аж ляпнуўся на сваім живоціку! Які тлушч? Тут няма ніякага тлушчу! Гэта мяса нарасло! І вазьмі растлумач бабе, што ў паску трэба новыя дзіркі праколваць з-за таго, што сіла на табе вырасла!

Намовіў я і Колю Здунюка, каб схадзіў разам са мною ў „Маньяк“. Яму пераканаўчы быў больш здымак Вандаля Арлянскага, які прыслаў з Амерыкі Агаце. Агата, пасля студыума астрафізікі ў Мемфіс цяпер гараскопы піша ў „Ніўку“, бачыш, нічога, што ўжо сівая на студыі пайшла, а Вандал тамка заснаваў з калегам фітнес-клуб, і сам такі зубёр зрабіўся! Зусім падобны на гэтых маладых дзядзькоў, што з намі ў „Маньяку“ практыкуюцца; найбольш на брытай галаве. А, можа, аблысеў...

Вяртаемся з „Маньяка“, пешшу, а тут раптам: „Людкове, ратунку!“ — вішчыць кабета непадалёк касцёла. Хтосьці ёй сумачку вырывае.

Злавлі мы бандзюгу, трымаем за палы, а той трапечыцца і благім матам раве. Глядзім: а то калега наш малады з „Маньяка“, што найбольш сілу накачвае на „атласе“. Ну але нам дваім, старым, даць рады не мог!

Лукаш ПРАВАСУД

3 гісторыі беларускага руху ў Беластоку
20 сакавіка 2005 г.

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

„Даўціны“ Андрэя Гаўрылюка

Паляўнічы пайшоў на паляванне з двума сабакамі. Праз дзве гадзіны вярнуўся.

— Што здарылася? — пытае здзіўлены сябра. — Скончыліся патроны?

— Не патроны, толькі сабакі.

Дырэктар фірмы кліча працаўніка на размову:

— Ці любіш цёплую гарэлку?

— Не.

— А спацелых жанчын?

— Не.

— Цудоўна! Атрымаеш водпуск у лістападзе.

— Чаму павесілі вы за прылаўкам люстэрка? — пытае прадаўшчыка пакупніца.

— Каб пакупніцы глядзелі ў люстэрка, а не на вагу.

Гутараць два дырэктары:

— Ці ты не апасаешся дыктаваць сакратарцы такія важныя дакументы?

— Не, яна вельмі стрыманая.

— Ты хіба здурэў! Стрыманая жанчына?..

— Яе стрыманасць бярэцца з таго, што яна не разумее таго, што піша.

Справа ў судзе:

— Што вы, абвінавачаны, рабілі ноччу з 30 на 31 студзеня?

— Быў на допытах у паліцыі, каб растлумачыць, што рабіў з 16 на 17 студзеня.

— Як вы сталі нудысткай? — пытае журналіст дзяўчыну.

— Зусім не стала, я так нарадзілася.

На базары:

— Гаспадар, штосьці худыя гэтыя вашы кураняткі. Выглядаюць быццам паздыхалі з голаду...

— Ой, не. Я паспеў іх зарэзаць яшчэ перад смерцю.

Адгаданка

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41									

Шыфраграма

Літары адгаданых слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі распісу, складаць рашэнне — народную прымету.

1. стагоддзе = 26 _ 36 _ 8 _ ;

2. сістэма ведаў, вучоба = 35 _ 34 _ 33 _ 20 _ 4 _ 5 _ ;

3. суседка Польшчы і Японіі = 37 _ 25 _ 24 _ 7 _ 17 _ ;

4. напр. Нараўка, Нурэц або Свіслач = 22 _ 19 _ 18 _ 21 _ 23 _ ;

5. сталіца Фіджы = 2 _ 1 _ 6 _ 3 _ ;

6. мужчына, якому памерла жонка = 9 _ 12 _ 11 _ 10 _ 15 _ 16 _ ;

7. краіна аранжавай рэвалюцыі = 29 _ 28 _ 31 _ 32 _ 27 _ 14 _ 13 _ ;

8. вязкая маса з мукі, замешанай на вадзе ці малаце = 40 _ 41 _ 39 _ 30 _ 38 _ ; (ш)

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 7 нумара

Гумно, слон, гумар, Гарбачоў, Хадзька, Белгарад, агонь, гонта, вона, млын, выдатнік, камень, экспарт.

Рашэнне: **Многа снегу — многа хлеба, многа вады — многа травы.** Кніжную ўзнагароду высылаем Лукашу Пацэвічу з Беластока.

27.03 — 02.04

Баран (21.03. — 19.04.) Узрасце твой апетыт на жыццё. Асаблівы поспех у інтарэсах. Вадалей можа аказацца любоўю твайго жыцця. Зеленае святло ў фінансах.

Бык (20.04. — 20.05.) Магчымыя важныя змены ў жыцці. Вырашацца важныя справы. Магчымая карысная адмена лёсу. Сустрэненне карыснага, з кім паспрачаўся калісьці; забудзеце аб старых болях.

Блізняты (21.05. — 21.06.) Упэўненасць і ініцыятыву будзеш заўдзячваць кан'юнкцыі Меркурыя з Сонцам; справішся з усімі праціўнасцямі лёсу. Павага і прызнанне сярод сяброў і супрацоўнікаў. Вялікія змены ў партнёрскіх суадносінах. Шчасліва закаханыя будуць перажываць эйфарыю, але і атакі зайздрасці.

Рак (22.06. — 22.07.) Важныя рашэнні вярта адкласці, асабліва аб змене занятку. Патрэба пачуцця бяспекі. Усё будзе цябе раздражняць, будзеш шукаць дзіры ў цэлым, выгаворваць каханай асобе старыя справы, могуць вярнуцца старыя прэтэнзіі. Не бяры на сваю спіну чужых абавязкаў.

Леў (23.07. — 22.08.) Нагода прыверць свае планы і чаканні. Адыдзі ад кульгавых праектаў, або пакіруй імі так, каб прынеслі найбольш карысці. Шмат энергіі, але ноччу можаш прачынацца без прычыны; ратуйся лагоднай музыкай.

Дзева (23.08. — 22.09.) Кан'юнкцыя Меркурыя з Венерай гарантуе поспех у бізнесе і фінансах. Пагодлівы настрой, сімпатыя атачэння. Некаторыя справы часова могуць паблытацца. Гармонія ў пачуццях. Раптоўная магчымасць здабыць вялікія грошы (зайграй у латарэю!)

Шалі (23.09. — 22.10.) Асабліва ўдалыя дні! Добры настрой, прыязны, бяспечны свет і людзі. Ададзены ўспамінам, не аддаляйся ад рэальнасці. Шмат часу на сустрэчы з сябрамі.

Скарпіён (23.10. — 21.11.) Зважай на зайздрасць і прагу перавагі ў партнёрстве. Задбай аб тое, каб каханая асоба адчувала, што для цябе яна найважнейшая і давяраеш ёй бязмежна. Салідны разбор з сабою, развагі над карштоўнасцямі і сваёй далейшай дарогай. Спадзявайся вельмі мілай падзеі.

Стралец (22.11. — 21.12.) Не сядзі дома — можа цябе сустрэць штосьці неспадзяванае і прыемнае. Радасны настрой. Выберыся кудысьці з мілай асобай. Не разжалвайся над сабою перад іншымі.

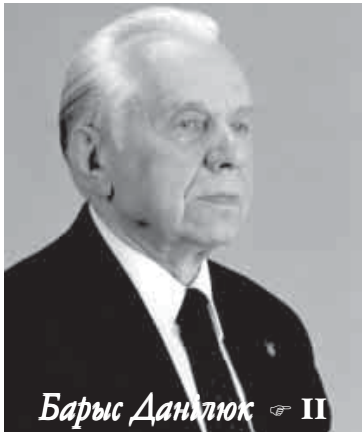
Казярог (22.12. — 19.01.) Спакойная атмасфера дома. Могуць зацікавіць цябе асобы з дэструктыўным уплывам, якія могуць уцягнуць цябе ў небяспечную ігру; можа гэта прынесці пакуты і горкія ўспаміны.

Вадалей (20.01. — 18.02.) Знакамітыя фінансавыя перспектывы, гадоўнасць да пачуццёвых узлётаў. Хоць можаш расчаравацца ў некаторых асобах, у будучыню глядзі з аптымізмам. Хтосьці захоча аказацца на цябе прымус у сваёй справе.

Рыбы (19.02. — 19.03) Веснавая стома. Сустрэча са сталай, вопытнай асобай. Не траць добрага настрою, асабліва на працы. Аўтарытэт у вачах маладых. Знайдзі час на добрую кнігу.

Агата Арлянская

ISSN 0546-1960

Барыс Данилюк & II

Ніва

ПРА МІНУЛАЕ

Казімір Сваяк & IV

Я не вучыўся беларускай мове ў школе (...) Па-беларуску пачаў я чытаць без ніякіх урокаў — знайшоў „Ніву” ў вясковай святліцы, а кірыліцу ведаў з урокаў рускай мовы. Беларуская мова ў „Ніве” вельмі падобная на тую, на якой мы гаворым...

Czasopis — ужо 15 гадоў

Інтэрв’ю з Юркам ХМЯЛЕЎСКИМ, старшынёй Асацыяцыі беларускіх журналістаў.

— Ты вядомы на Беласточчыне, як галоўны рэдактар штомесячніка „Czasopis”, які існуе ўжо 15 гадоў. З восені Ты таксама ўзначальваеш Беларускаю асацыяцыю журналістаў. Я стаў свядомым беларусам, калі стаў студэнтам. А як было ў Тваім выпадку?

— Сваю беларускасць усвядоміў я сабе крыху раней, недзе так ва ўзросце 16-17 гадоў — калі ўзрастаў. Доўгі час не было ў мяне такой патрэбы, каб думаць пра такія справы. Але ў канцы канцоў трэба было зразумець чаму мае бацькі, уся мая вёска гавораць на іншай мове чым гэтая, на якой размаўляюць у тэлебачанні ці па радыё. Раней была гэта нармальнае справа — так жылі, а тут раптам пачынаю думаць: а чаму так ёсць? Дзякуючы „Ніве” я ўпэўніўся ў сваёй беларускасці.

— Калі Ты пачаў кантактаваць з беларускім пісаным словам?

— Я не вучыўся беларускай мове ў школе. Калі я пайшоў у першы клас, тады ў школе ў Востраве ліквідавалі гэты прадмет. Але па-беларуску пачаў я чытаць без ніякіх урокаў — знайшоў „Ніву” ў вясковай святліцы, а кірыліцу ведаў з урокаў рускай мовы. Беларуская мова ў „Ніве” вельмі падобная на тую, на якой мы гаворым. А яшчэ так склалася, што мой бацька працаваў лістаношам і прыносіў гэтую газету нам і падпісчыкам, а мой аднавясковец Міхась Хмялеўскі працаваў у „Ніве” журналістам. Адночы ён узяў у мяне інтэрв’ю з нагоды конкурсу, у якім я перамог. Па сённяшні дзень захоўваю гэтую публікацыю з „Зоркі”.

— Якая была Твая сувязь з беларускаю пазней — у перыяд даспявання?

— Калі я пайшоў у сярэдняю школу, у тэхнікум, важнае для мяне было знаёмства з літоўцам з-пад Сейнаў, які не скрываў свайго паходжання. Ён сказаў мне проста, што я — беларус. Я гэтаму не запярэчыў, але мая свядомасць была тады яшчэ няпоўная. Першы раз я свядома абвясціў камусьці іншаму сваю нацыянальнасць, калі вырабляў пашпарт. Жанчына, якой я здаваў запўнёную анкету з дэкларацыяй аб беларускай нацыянальнасці, выкрасліла гэты за-

піс у фармуляры, кажучы, што тут няма ніякіх беларусаў.

— Тады ў нас шлях да беларускасці падобны: таму што і Ты, і я не даведаліся пра сваю нацыянальнасць ад бацькоў, ані ў школе.

— Цяжка абвінавачваць бацькоў — сялян, простых, вясковых людзей. Яны ледзь толькі пазней усвядомілі сабе сваю беларускасць — у час перапісу насельніцтва ў 2002 г. запісаліся беларусамі. Дадумваюся, што настаўнікі — адукаваныя людзі — саромеліся, ім выгадней было быць палякамі.

— Мяне, а думаю што і чытачоў, цікавіць Твая дарога ў журналістыку. Як гэта сталася, што Ты — рэдактар адзінага беларускага штомесячніка ў Польшчы? Калі Ты зацікавіўся журналістыкай? Калі вырашыў, што ў будучыні хочаш стаць журналістам?

— Праблема выбару прафесіі ў маім жыцці ніколі не была я чымсьці адназначным. Закончыў шко-

ла, якія не асацыіруюцца з маёй сённяшняй прафесіяй. Я — выпускнік электрычнага тэхнікума і політэхнічнага інстытута, але вучачыся ў гэтых школах я цікавіўся не толькі хіміяй ці матэматыкай, але таксама гісторыяй. Свае студыі канчаў я ў вельмі складаных, неспрыяльных умовах — тады мянялася грамадска-палітычная сістэма ў Польшчы, цяжка было знайсці працу. Амаль ніхто з маіх аднакурснікаў не пайшоў працаваць у вывучаным накірунку. Менавіта тады пачаў я дзейнічаць у Беларускім аб’яднанні студэнтаў (БАС). У „Ніве” была студэнцкая старонка „Прысутнасць”, якую рэдагавалі сябры з Варшавы. Аднак мы марылі пра сваё незалежнае выданне — нейкае перыядычнае. Тады склалася так, што атрымалі прапанову датацыі ад міністэрства, якое пацікавілася нашай ініцыятывай. Быў час пералому, адбываліся хуткія перамены. Пачалі збірацца і актыўна дзейні-

чаць. Я пісаў тэксты, якія чытачам спадабаліся. Мы з сябрамі хацелі зрабіць штосьці новае, чаго дагэтуль яшчэ не было.

— Калі Ты стаў рэдактарам „Czasopisa”?

— Першым рэдактарам быў Вячаслаў Харужы, але ён перайшоў працаваць у школу. Тады ўваходзілі камп’ютэры і мне, як інжынеру, даручылі кантакт з імі. З часам пачаў выконваць усё больш рэдакцыйных абавязкаў. Сябры вырашылі, што трэба запісаць фармальна хто рэдактар выдавецтва, таму заснавалі мы Асацыяцыю беларускіх журналістаў, а я быў абраны галоўным рэдактарам „Czasopisa”.

— Можна сказаць, што гэта сталася выпадкова? Памятаеш, калі гэта было?

— Вяскою будзе 15 гадоў. Але так стабільна, рэгулярна пачаў „Czasopis” выходзіць вясною 1992 г. Тады зарэгістравалі нашу асацыяцыю. Афіцыйна ў рэдакцыйных выхадных даных мае прозвішча як рэдактара паявілася ў 1992 г.

— Ці Ты задаволены сваёй працай?

— Гэта рытарычнае пытанне, таму што калі б я не любіў сваю працу, не меў бы чаго сюды прыходзіць. Так, падабаецца мне тое чым займаюся, хаця гэта вельмі стрэсуючая прафесія, адказная; мае сябры застаюцца крышачку побач, а галоўныя абавязкі сыходзяць на мяне. Удзельнічаючы ў розных журналісцкіх з’ездах меў я магчымасць спазнаць калег па прафесіі не толькі з Беластока, але з Варшавы і іншых гарадоў.

— Якія праблемы, перашкоды сустракаеш у журналісцкай дзейнасці на беларускай ніве?

— Такая праца як мая выклікае перад усім вялікі энтузіязм, таму перашкоды застаюцца крыху на далейшым плане. У пачатку нашай дзейнасці былі такія праблемы, што не паверыш. Раней быў вялікі недавер, яўная варажасць розных кругоў да нашай рэдакцыі. Чапляліся за нейкую антыпольскасць, былі розныя тэлефоны з лаянкамі, пагрозамі. Цяпер гэта змяняецца ў напрамку лепшага, праблемы цяпер іншыя — людзі перастаюць чытаць, у нас экспансія электронных сродкаў масавай інфармацыі. Трэба настолькі быць цікавым для нашых чытачоў, каб не пакінулі нашага „Czasopisa”.

Гутарыў Хрыстафор Гос

Барыс Данілюк: Беларусам трэба адчуць нацыянальную годнасць і нічога не баяцца...

За веру і зямлю

Барыс Данілюк ужо 60 гадоў жыве на эміграцыі. За гэты час перажыта шмат. Бо чужына — гэта ўсё ж не Бацькаўшчына.

Жывучы ў ЗША ён да сённяшніх дзён прымае самы актыўны ўдзел у жыцці беларускай дыяспары ў гэтай вялікай краіне. Спачатку ўзначальваў беларускі студэнцкі рух, пасля беларускі хор у Нью-Йорку, цяпер выдае газеты „Царкоўны Пасланец” і „Навіны з роднае Сьвятыні”, з’яўляецца сакратаром кансісторыі Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы ў ЗША.

— Спадар Барыс, у Беларусі сёння больш ведаюць пра Вашага бацьку — беларускага святара Хведара Данілюка чым пра Вас. Раскажыце, калі ласка, крыху пра сябе, пра Ваша дзяцінства і юнацтва.

— Людзей цэняць па заслугах. Мой бацька быў нацыянальным і царкоўным дзеячам, а я толькі работнікам на нацыянальнай ніве, якой аддаў усё сваё жыццё.

Нарадзіўся я 5 красавіка 1923 года ў вёсцы Старыя Дзевяткавічы на Слонімшчыне, дзе мой бацька ў той час быў святаром. Дзіцячыя і пачаток хлапцоўскіх гадоў прайшлі ў Наваельні Навагрудскага павета і ў Парэччы Слонімскага павета, куды духоўныя ўлады перакідалі майго бацьку і дзе я наведваў пачатковыя польскія школы.

Наведваючы сельскія школы, я шчыра сябраваў з сялянскімі дзецьмі і часта бываў у хатах маіх сяброў, ды гэтак і знаёміўся з нялёгкім сялянскім жыццём.

Далей, пачынаючы з восені 1933 года, я вучыўся ў пачатковай школе ў Слоніме, а з восені 1935 г. да канца 1939 г. — у польскіх гімназіях у Слоніме і ў Баранавічах. За тое, што польская ўлада праследвала майго бацьку, я хутка загарэўся беларускім патрыятызмам і за гэта ў гімназіях меў нямала непрыемнасцей.

На вялікі жаль, не толькі з маім беларускім патрыятызмам, але і з мінулай бацькавай нацыянальнай дзейнасцю, давялося таіцца і пасля далучэння ў 1939 годзе Заходняй Беларусі да СССР.

Пры савецкай уладзе на малой парафіі ў Гавенавічах, куды польскія ўлады былі заслалі майго бацьку, пражыць было цяжка. Таму сям’я наша ў канцы 1939 года пераехала ў бацькава роднае сяло Сурынку, што на Слонімшчыне, дзе бацька ўзяў парафію з дзвюма цэрквамі і чатырма малымі вёскамі. Разам з гэтым бацька меў і гаспадарку на трох з палова гектарах спадчыннае зямлі, ды ўспраіўся жыць у старую цётчыну хату з гліняною падлогай.

Але і ў гэтым, як здавалася, зацішку, савецкая ўлада не дала бацьку спакою: на парафію пачалі накладваць вялікія падаткі, на якія ўрэшце не было адкуль узяць грошай, а своечасовая неаплата каралася арыштам і высылкай. Таму, адчуваючы немінучы бацькаў і матулін арышт, ды мой вываз у Сібір ці ў Казахстан, я вясною 1940 года пакінуў навуку ў дзесяцігодцы і пачаў дапа-

магаць бацьку на гаспадарцы, а таксама вучыўся самастойна далей пачатковых савецкіх падручніках.

Арыштаваць майго бацьку і вывезці нас саветы не паспелі, бо ўлетку 1941 года пачалася вайна і на Беларусь прыйшлі немцы.

— І ў сям’і Данілюкоў пачаліся новыя выпрабаванні?

— Гэта так. Тым не менш у пачатку восені 1941 года я ўладкаваўся на працу сакратаром у школьны інспектарат у Слоніме, а ўзімку 1942 года перайшоў на пасаду сакратара ў Беларускаю Самапомач. Акрамя гэтага спяваў у хоры Антона Валынчыка, быў танцорам у танцавальным гуртку, а таксама ўдзельнічаў у драматычным гуртку, які існаваў пры Слоніmsкім Народным ДOME.

Школьны інспектарат у Слоніме адразу правёў беларусізацыю школ, былі беларусізаваны таксама мясцовая і павятовая адміністрацыі. Аднак у горадзе заставалася моцным польскае падполле, якое выдавала немцам беларусаў як камуністаў. Ды і паліцыю немцы да канца ўпорыста пакідалі ў польскіх руках.

Але найбольшым усё ж няшчасцем для нашых людзей хутка сталі савецкія партызаны, якія рабавалі сялян і здэкаваліся над імі, а таксама нападалі на немцаў каля вёсак. Гэтым самым яны правакавалі нацыстаў на крывавае расправы над нявіннымі мірнымі людзьмі. А каб не партызанка, беларусы, як і чэхі, маглі б з малымі стратамі дачакацца канца нямецкай акупацыі і вяртання савецкай улады.

— Спадар Барыс, калі Вы згадалі праз свайго бацьку, дык раскажыце пра яго больш падрабязна.

Мне вядома, што ён у 1920 годзе прымаў удзел у Слуцкім антыбальшавіцкім паўстанні...

— Мой бацька, айцец Хведар, ці як у нас казалі Тодар Данілюк, нарадзіўся 25 жніўня 1887 года ў вёсцы Сурынка Жыровіцкае воласці Слонімскага павета. Ягоны бацька Васіль быў інвалідам расійска-турэцкае вайны 1877-1878 гадоў і гаспадаркай у асноўным займаўся маці Агрыпіна. Яна гадала яшчэ ў курнай хаце пяцёра дзяцей.

Зямлі было мала і таму на аднаго з хлопцаў, г.зн. на майго бацьку, у якога выявіліся здольнасці да навукі, выпаў выбар „ісці ў людзі”.

Гэтай „дарогай у людзі” была, аднак, толькі парафіяльная школа, а пасля яе „духоўнае вучылішча” пры Жыровіцкім манастыры, куды малым хлопчыкам і паслалі майго бацьку здабываць навуку.

Пасля духоўнага вучылішча бацька некалькі гадоў працаваў настаўнікам народнага вучылішча каля Кобрына, а пазней — у Забуллі на Слонімшчыне.

Бываючы часта ў Жыровічах, ён пазнаёміўся там з маёй маці Марыяй Стальмашук і ажаніўся з ёю ў 1910 годзе. А праз год у іх нарадзілася дачка Глафіра і бацька атрымаў прызначэнне на дзяку ў Вярэйкаўскую парафію каля Ваўкавыска.

У Вярэйках маладую сям’ю застала ў 1914 годзе Першая сусветная вайна. Бацьку адразу мабілізавалі на службу ў артылерыю пад Варшаву.

Летам 1915 года расійская армія пачала адступаць і, дзе магла, прымушала беларускае насельніцтва выязджаць у бежанства ў глыб Расіі. Гэткім чынам мая маці з дачкою, ей-

нымі бацькамі і братам апынуліся ажно ў Таганрогу. А дзе тады служыў у войску мой бацька — я не ведаю. Вядома толькі, што ён быў накіраваны ў лістападзе 1916 года ў школу прапаршчыкаў у Гатчына.

Скончыўшы гэтую школу, ужо пасля лютаўскай рэвалюцыі, у сакавіку 1917 года бацька служыць у гарнізоне горада Таржка, дзе далучаецца да беларускага нацыянальнага руху сярод вайскоўцаў і нават прымае ўдзел у іхнім з’ездзе.

У лістападзе 1917 года бацька атрымлівае прызначэнне на Румынскі фронт. Але расійская армія хутка капітулюе і пачынае дзяліцца на нацыянальныя адзінкі. Хведара Данілюка выбіраюць ці прызначаюць нацыянальным беларускім камісарам IV корпуса. Ён рытуе адну беларускую роту і накіроўвае яе на Беларусь.

Летам 1918 года бацька вяртаецца ў Вярэйкі. Але Заходняя Беларусь яшчэ была пад немцамі і бацька арганізоўвае Беларускае Нацыянальнае Камітэт у Ваўкавыску. Сябры Камітэта купляюць у немцаў збожжа і дапамагаюць беларусам, якія вяртаюцца з бежанства, а таксама паціху займаюць адміністрацыйныя пасады.

На жаль, беларускіх вайскоўцаў на абарону гэтых дасягненняў не хапала, і ў пачатку 1919 года польскае войска пачынае займаць Заходнюю Беларусь і арыштоўваць беларускіх дзеячаў, ды вывозіць іх у канцлагер у глыб Польшчы.

Быў арыштаваны і мой бацька, але ён уцёк з арышту ў Беластоку і падаўся ў Гродна, дзе дзейнічаў Першы Беларускае полк. З Гродна яго накіроўваюць у Коўна, дзе арганізаваліся беларускія адзінкі пры літоўскім войску, у адной з якіх бацька трохі служыць.

Пасля няўдачы з арганізацыяй Першага Беларускага палка і беларускіх аддзелаў пры літоўскай арміі, Хведар Данілюк зноў вяртаецца ў Вярэйкі і служыць у царкве. Летам 1920 года яго арыштоўваюць бальшавікі, але па дарозе на Барысаў ён уцякае і накіроўваецца зноў у Гродна, дзе пачала дзейнічаць Беларускае Вайсковое Камісія, якая павінна была займацца арганізацыяй беларускіх аддзелаў пры Войску Польскім.

— А калі і пры якіх абставінах ён трапіў у Слуцк?

— У Гродне Хведар Данілюк записваецца ў Камісію афіцэрам і ў пачатку лістапада 1920 года едзе ў Слуцк, дзе пачалося антыбальшавіцкае паўстанне. Аднак у Слуцк ён з капітанам Якубецкім і падпаручнікам Падгурскім фурманкамі дабрацца не паспяваюць, а далучаюцца да паўстанцаў у Семежаве. Там майго бацьку прызначаюць камандзірам вучэбнай каманды (падафіцэрскае школы) Грозаўскага Палка Слуцкай Брыгады Беларускай Народнай Рэспублікі, а падпаручнік Падгурскі становіцца ягоным памочнікам (капітан Якубецкі праз пару дзён вярнуўся ў Гродна). Паўстанцы, як вядома, з-за нястачы зброі і іншых вайсковых патрэб, не здолелі ўстаць супраць вялікай Чырвонай Арміі і былі вымушаны перайсці польскую мяжу, дзе ў большасці былі інтэрнаваныя, а падафіцэрская школа, мой бацька і падпаручнік Падгурскі былі пасланыя ў Першы Беларускае батальён у Лодзь.

Пасля Рыжскае дамовы ў красавіку 1921 года Першы Беларускае ба-

тальён быў ліквідаваны, бацька вярнуўся дамоў і стаў працаваць святаром. А 24 кастрычніка 1921 года гродзенскім епіскапам Уладзімірам ён быў асвечаны ў святарскую годнасць і прызначаны на парафію ў Сынковічы, а пасля ў Старыя Дзевяткавічы на Слонімшчыне.

— *У гэты час Заходняя Беларусь ужо была пад Польшчай.*

— Займацца беларускай дзейнасцю святару тады было немагчыма, бо ён быў у падвойнай няволі: у іерархіі і амаль ва ўсім духавенстве Праваслаўнай Царквы ў Польшчы былі тады не толькі расійскія манархісты, але і чарнасоценцы, плюс да ўсяго польская ўлада лічыла кожнага беларуса за камуніста і дзяржаўнага ворага. Найгорш, аднак, было тое, што масавы беларускі рух у той час быў чырвоны і антырэлігійны, дык спадзявацца на падтрымку з яго боку не было як.

Азіраючыся ў мінулае, шкада, што нашы тагачасныя палітыкі не ўбачылі магчымасці стварэння беларускай праваслаўнай партыі, дэвізам якой мог быць кліч: „За веру і зямлю!”. І якая магла б быць не менш масавай, чым «Грамада», ды прычэпіцца да яе палякам было б цяжэй.

Таксама лічу, што беларускі рух з-за ягонае абьякавасці да царкоўных спраў не звярнуў увагі на тое, што пасля вайны не хапала праваслаўных святароў і епіскапамі асвятчалі белагвардзейцаў, якія кінуліся на гэтую нажыву, а беларусы гібелі на маленькіх гаспадарках, або служылі квольмі ўрадоўцамі.

Наогул, бацьку было цяжка і пры паляках, і пры саветах, і пры немцах. Палякі яго абвінавачвалі ў „антыпольскай дзейнасці”, а ў 1936 годзе асудзілі на шэсць месяцаў. І толькі дакумент з Першага Беларускага батальёна з Лодзі яго выратаваў. Праз тры гады ён быў арыштаваны бальшавікамі. Дзякуючы паказанням сумленных сведкаў, яму ўдалося выратавацца з кіпцюроў НКУС. У 1942 годзе, як былога слуцкага паўстанца, яго хацелі забіць партызаны. Тым не менш, у 1942 годзе мой бацька прымаў удзел ва Усебеларускім Праваслаўным Саборы, на якім урачыста была абвешчана Беларуска-Аўтакефальная Праваслаўная Царква. Дарэчы, вернасць ідэі беларускай аўтакефаліі ён захаваў да канца жыцця.

— *І калі сям'я Данілюкоў назаўсёды развіталася з Бацькаўшчынай?*

— Сям'я наша пакінула Беларусь у ліпені 1944 года, праз некалькі дзён пасля таго, як я вярнуўся з Другога Усебеларускага Кангрэса з Мінска. Апісаць цяжкае падарожжа ў чужы край і жахлівае жыццё там проста немагчыма. Спачатку мы жылі ў французскай акупацыйнай зоне Германіі, дзе нас французы некалькі разоў перавозілі ў розныя месцы, пакуль у рэшце рэшт не пасялілі каля вялікай цэлюлёзнай фабрыкі.

Пражылі мы там шэсць гадоў і летам 1950 года эмігрыравалі ў Амерыку. Спыніліся ў Нью-Йорку, дзе бацьку давалося пайсці працаваць рабочым на сернікавую фабрыку. Разам з гэтым ён пачынае арганізоўваць першыя ў Амерыцы парафіі Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай

Святар Хведар Данілюк — бацька Б. Данілюка, 1933 г.

Царквы. А калі быў куплены беларусамі кафедральны сабор св. Кірылы Тураўскага ў Брукліне і ў Нью-Йорк прыехаў епіскап Васіль — усе справы бацька перадаў яму. А летам 1960 года бацькі не стала.

— *Спадар Барыс, дзякуй Вам за такі грунтоўны расказ пра Вашага бацьку. А чым Вы асабіста гэтыя 60 апошніх гадоў займаліся на чужыне?*

Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква ў Брукліне

— З восені 1944 да пачатку 1951 гадоў я з сям'ёю жыў у Нямеччыне. Калі бацька працаваў на фабрыцы, я ездзіў вучыцца на інжынера-будаўніка ў Мюнхенскі ўніверсітэт. Адна часова зарабляў я маркі ад продажу кавы і адзення, якія атрымліваў ад дабрачынных арганізацый. Прадаваў іх яўрэйам-уцекачам у Мюнхене. Мая жонка таксама ўладкавалася на працу ў адну французскую ўстанову. Тады я пачаў займацца і беларускімі справамі. У Беларуска-студэнцкім згуртаванні ў Мюнхене быў сябрам рэдакцыйнай калегіі, што выдала некалькі нумароў часопісу „Крывіцкі Сьветац”, прымаў удзел у іншых бе-

ларускіх культурна-масавых мерапрыемствах. А вясною 1948 года я быў прыняты ў Рату Беларускай Народнай Рэспублікі.

Але доўга працягваць навуку мне не ўдалося, бо не было грошай. Таму далей я займаўся самаадукацыяй: шмат чытаў кніг, газет, часопісаў, займаўся магчымай беларускай дзейнасцю, ды дапамагаў бацьку ў царкоўных справах. А калі прыехаў у Амерыку — давалося працаваць на самых розных работах, а пасля знайшоў працу чарцёжніка ў фірме, якая праектавала дарогі, дзе і адпрацаваў 25 гадоў, пакуль не пайшоў на дзяржаўную пенсію. Да сённяшніх дзён у ЗША займаюся таксама рознымі беларускімі і рэлігійнымі справамі.

— *Ці пашанцавала Вам хоць раз пасля вайны пабываць на Беларусі, ці ў іншых рэспубліках былога Саветаў Саюза?*

— У Беларусі я, на вялікі жаль, не быў, бо сваякоў у мяне тут ужо няма, а ў не ачышчаны ад саветчыны край не хацелася ехаць. Восенню 1997 года надарылася мне паехаць па царкоўных справах на тыдзень у Кіеў, дзе ўкраінізацыя заўважвалася ў большай ступені, але савецкасць адчувалася таксама.

Падчас таго самага падарожжа давялося затрымацца мне і ў чэшскай Празе, дзе нацыянальнае жыццё ўжо поўнасьцю адраділася, але шкода ад савецкай акупацыі яшчэ ёсць.

— *Што сабой сёння ўяўляе беларуская дыяспара ў ЗША?*

— Беларуска-эміграцыйная ЗША праходзіць сёння змену пакаленняў. Дзеячы і працаўнікі пасляваеннай эміграцыі, якія шмат зрабілі для прапаганды беларускай справы, альбо ўжо адышлі на той свет, альбо на парозе адыходу. Але на іх месца з'я-

вілася новая беларуская эміграцыя, якая, аднак, мае характар больш эканамічна і не вельмі спешная да беларускае грамадскае актыўнасці.

Хвалюе найперш тое, што ў ЗША ёсць нямаля новых эмігрантаў з добрай вышэйшай адукацыяй, але яны не горнуцца, як іхныя папярэднікі, да нацыянальнае працы.

Усё ж, Беларуска-амерыканскае задзіночанне ў Нью-Йорку, збірае на сваіх сходах паважную колькасць прысутных і таму будучыня гэтае арганізацыі выглядае забяспечанай. Шкада толькі, што ў іншых вялікіх гарадах Амерыкі, дзе таксама нямаля новых беларускіх эмігрантаў, арганізацыйная дзейнасць слабейшая, альбо яе зусім няма.

— *Спадар Барыс, Вы вельмі веруючы чалавек. Шмат сілаў і здароўя аддаеце Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царкве. Нават выдаеце часопісы „Царкоўны Пасланец” і „Навіны з роднае Сьвятыні”. Раскажыце крыху пра Вашую і наогул беларускую царкоўную дзейнасць у ЗША.*

— Свая царква на эміграцыі вельмі патрэбна. Хопіць таго, што ў сярэдзіне XX стагоддзя сотні тысяч беларускіх сялян, якія эмігрыравалі ў Паўночную і Паўднёвую Амерыку ў першай палове XX стагоддзя, былі замануты ў расійскую царкву, сталі спярша расійскімі, а пасля і савецкімі патрыётамі.

Апрача таго, існаванне беларускіх праваслаўных парафій у замежжы важна яшчэ і таму, што царкоўныя будынкі пазбаўленыя ўсіх падаткаў і іх залы выкарыстоўваюць на розную дзейнасць грамадскія арганізацыі, якія не маюць дастаткова ўласных сродкаў на ўтрыманне сваіх будынкаў. Нарэшце, царква, нават на эміграцыі, можа быць выкарыстана і для варажых палітычных мэтаў, ды і для асабістай карысці, што таксама прадэманстравала пасляваенная беларуская эміграцыя.

Яшчэ ў Нямеччыне беларуская пасляваенная Царква раскалолася на дзве часткі: БНРаўскую (што падтрымлівала аднаўленне БАПЦ) і БЦРаўскую. Нагадаю, БНР — Беларуска-Народная Рэспубліка была створана 25 сакавіка 1918 года, а БЦР — Беларуска-Цэнтральная Рада — падчас нямецкай акупацыі.

— *Спадар Барыс! Вы пражылі доўгае жыццё. Што Вы хацелі б вярнуць назад, што Вам не ўдалося за Вашыя гады ўжыццявіць, здзейсніць?*

— Дзякуючы Божай апецы і заступніцтву Жыровіцкай Божай Маці, маё жыццё, хоць мяне і не песціла, але абышлося са мною даволі ласкава. І таму шкаду ў ім я толькі аднаго, што не выпала мне стаць беларускім філолагам ці фалькларыстам, ды вывучаць у сваім краі нашы народныя гутаркі, песні і звычкі.

— *Якая сёння ёсць мара ў Барыса Данілюка?*

— Каб наша Бацькаўшчына стала сапраўды незалежнай, дэмакратычнай і заможнай краінай. А наш народ вярнуў сабе ягонае даўняе імя „ліцьвіны”, а дзяржава вярнула назоў „Вялікае Княства Літоўскае”, у якой канстытуцыйныя правы былі б замацаваныя ў IV Літоўскім Статуце.

— *Што Вы хочаце пажадаць сваім землякам на Бацькаўшчыне?*

— Адчуць нацыянальную годнасць і нічога не баяцца.

Гутарыў Сяргей Чыгрын

Нашчадкі Стаповічаў, перад усім спадары Вітаўт Юры і Эдмунд, ганарацца сваімі дзядзькамі Кастусём і Альбінам, якія дзейнічалі на карысць Беларусі...

„Мілая радзімка Сваяка”

115 гадоў таму, 19 лютага 1890 г. у Баранях Ключчанскай парафіі Свянцянскага павета нарадзіўся Канстанцін Стаповіч, вядомы пад літаратурным псеўданімам Казімір Сваяк. Зараз вёска Барані знаходзіцца на паўночна-ўсходніх акраінах Астравецкага раёна Гродзенскай вобласці. Таму і даехаць туды прасцей з Вільні, чым з Гродна.

Аказваецца, на малой радзіме Казіміра Сваяка памяць пра яго жыве дасюль. І вось 20 лютага 2005 г. бібліятэка і сельскі дом культуры ў Падольцах ладзілі вечарыну памяці. Падольцы гэта сельсавет, у якім знаходзіцца вёска Барані. У межах сельсавета больш за тысяча жыхароў. Старшынёй сельсавета з’яўляецца мясцовы жыхар — Рыгор Цэйка. Ён асабіста шмат робіць, каб не загінула памяць пра выдатных землякоў. Зараз думае, каб у родным доме Казіміра Сваяка стварыць музей. Трэба яго раней выкупіць ад сям’і і даць штат апекуну. Дзякуючы яго спрыянню мясцовае грамадскае аб’яднанне „Вільняры” прыдбала памятную дошку на доме, якую адкрылі летась. Дарэчы, ёсць яшчэ прапанова, каб пад касцёлам у Ключчанах паставіць памятны камень прысвечаны Кастусю і Альбіну Стаповічам, для якіх Беларусь была зместам жыцця і дзейнасці да самой смерці.

20 лютага ў Падольскім доме культуры сабралася шмат народу. Мне, як даследчыку жыцця і творчасці Кастуся і Альбіна Стаповічаў, прыйшлося расказаць аб іх, а таксама пра лёсы іхніх братоў і сяспер. А сям’я была багатая — у Альжбеты і Матэвуша Стаповічаў было 8 дзяцей: сыны — Аляксандр, Кастусь, Стэфан, Альбін, Ян, Бернард і дачкі — Кацярына і Зузана. Пасля II сусветнай вайны на бацькаўшчыне асталася толькі сям’я Аляксандра Стаповіча, нашчадкі якой і сёння пражываюць у Баранях. Кастусь, які па жаданні бацькоў вывучыўся на ксяндза, памёр 6 траўня 1926 г. у Вільні і спачыў на літаратурнай

горцы могільніка Роса, Альбін — публіцыст і музыкант, таксама памёр на саракавым годзе жыцця 18 снежня 1934 г. у Вільні і пахаваны побач брата на Росе. Усе апошнія ў выніку падзей II сусветнай вайны і яе наступстваў вымушаны былі пакінуць бацькаўшчыну і падацца ў пошуках лепшага жыцця ў Польшчу. Кожны дабіраўся па-свойму і гэта асобныя вельмі цікавыя гісторыі вандравання сям’і Стаповічаў. Кацярына, замужам за Ліпінскім, жыла да вайны ў Кацельніках каля Падброддзя, пасля вайны з дзецьмі Янам і Галенай прыехала на Вернутыя землі пад Ольштын. Жылі ўсе ў Добрым Месце, дзе і спачылі пасля смерці — Галена ў 1990 г., Ян — у 2003 г. Іхнія дзеці разбрыліся па свеце. Зузана выйшла замуж за Юзафа Сліскага. Жылі яны, пабудаваўшы дом, у Тушчы каля Свіра. Зузана памерла 17 красавіка 1946 г. на 50-м годзе жыцця, пасля прыезду ў Польшчу. Пахавана яна на могілках у Глётаве каля Добрага Мяста, дзе кіраўнічкай школы была яе дачка Аліцыя. Асіраціла шасцёра дзяцей, з якіх наймалодшаму Альбіну было 11 гадоў. Спадарыня Аліцыя, якой зараз 80 гадоў, з цеплынёй успамінае мінулыя гады ў Тушчы, куды з’язджалася ўся сям’я Стаповічаў, дзе пасля смерці кс. Кастуся дажывала яе бабуля Альжбета. З аповедаў маці запамятала, што хрысціў яе ксёндз Канстанты, што Кастусь з Альбінам прыбывалі ў Тушчы або на байдарках, або на лыжах — у залежнасці ад пары года. У час вайны спадарыня Аліцыя вучылася ў Беларускай настаўніцкай семінарыі, а яе брат Ян — у Віленскай беларускай гімназіі. Жылі яны на кватэры Бернарда Стаповіча, які выехаў з Вільні ў вёску. Апрача спадарыні Аліцыі, якая зараз жыве ў Балхатове, у жывых яшчэ яе сястра Зоф’я ў Шчэціне (1931 г. н.). Магілы іхніх братоў і сяспер раскіданыя па ўсёй Польшчы — Чэслава — у Ставігрудзе, Яна — у Лодзі, Ядвігі — у Свебадзіцах каля Валбжыха, Альбіна — у Варшаве.

Стэфан, які ў Баранях пабудаваў хату і займаўся гаспадаркай, пасля вайны пасяліўся ў Свентках каля Ольштына. Працаваў там на млыне. Яго сын Эдмунд закончыў геалогію на Гданьскім політэхнічным інстытуце і пад старасць забраў бацьку да сябе ў Гданьск, дзе і памёр у 1968 г. Ян Стаповіч у міжваенны перыяд працаваў сакратаром у акруговым судзе ў Вільні. У час

Браты Стаповічы (злева): Кастусь, Ян, Альбін. Перад імі — Бернард. Вільня, 1920-я гады

вайны цяжка захварэў і пасля прыезду ў Сопат у 1945 г. памёр там 10 ліпеня 1948 г. Сын яго, прафесар Вітаўт Юры Стаповіч, народжаны ў 1939 г. у Вільні, зараз працуе ў Марскай акадэміі. Мае ён вельмі цікавыя памятки па сваіх дзядзьках Кастусю і Альбіне. Разам са стрыечным братам Эдмундам прафінансавалі яны помнік Альбіну на могілках Роса, які ўрачыста быў адкрыты ў снежні 1994 г. Наймалодшы з братоў Стаповічаў, Бернард, народжаны ў 1909 г., закончыў спярша Віленскую беларуска-гімназію, а пасля Сельскагаспадарчы факультэт Віленскага ўніверсітэта (у 1939 г.). Пасля прыезду ў 1945 г. у Сопат быў кіраўніком сельскага аддзела Ваяводскай управы ў Гданьску. Хутка атрымаў павышэнне ў Міністэрства сельскай гаспадаркі і пераехаў у Варшаву, дзе і памёр 9 красавіка 1982 г. У студэнцкія часы быў дзеячам Беларускага студэнцкага саюза. Напісаў успаміны пра свайго брата Кастуся, якія былі апублікаваны ў № 2 „Польмя” за 1990 г. Сябраваў з Юрыем Туронкам, якому перадаў спадчыну пра беларускі рух, перад усім здымкі з міжваеннага беларускага руху. Зараз у Варшаве жыве яго дачка Ірміна.

Нашчадкі Стаповічаў, перад усім спадары Вітаўт Юры і Эдмунд, ганарацца сваімі дзядзькамі Кастусём і Альбінам, якія дзейнічалі на карысць Беларусі.

На святкаванні ў Падольцах аказалася, што не толькі сям’я памятае пра Казіміра Сваяка. У бібліятэцы з гэтай нагоды падрыхтавана была выстаўка прысвечана паэту. Мясцо-

вая самадзейнікі дасканала выканалі фрагменты п’есы К. Сваяка „Янка Канцавы” з мясцовымі спевамі і танцамі. Настаўніца Варнянскай сярэдняй школы, Людміла Кухарэвіч разам са сваімі вучнямі падрыхтавала літаратурна-музычную кампазіцыю „Свет далёкай зоркі”. Сама яна праспявала песні на словы К. Сваяка „Не чаруй...”, Янкі Быліны „Бацькаўшчына” і ўласныя, прысвечаныя выдатным землякам. Мясцовымі бібліятэкаркамі чыталіся вершы прысвечаныя Казіміру Сваяку, м. інш. паэта з Даўгапілса, родам з Падольцаў, Станіслава Валодзькі:

*Вёска Барані — за барамі —
Мілая радзімка Сваяка,
Дзе ўзяла пачатак свой уранні
Слынная жыцця яго рака.
Слухалі тут белыя бярозкі
І пачуў нарэшце белы свет,
Як з чароўнай Музай-беларускай
Шчыра гаварыў Сваяк-паэт.
Моў прыгожых ёсць на свеце многа,
Ды найпрыгажэйшая — свая.
Як на беларускай мове з Богам
Годна размаўляў святар Сваяк.
Колькі гора наш народ пабачыў,
Колькі здзекаў люд наш перанёс!
І маё часамі сэрца плача,
Што такі ў роднай мовы лёс.
Толькі ўсё ж я скрусе не скаруся:
Ёсць яшчэ на свеце сваякі,
Што ўтрымліваюць гонар беларусаў. —
Жыцьме Беларусь вякоў вякі!...*

Незалежна ад бацькаўшыны Беларускае культурнае таварыства „Хатка” 26 лютага ў Сопале наладзіла вечарыну прысвечаную Казіміру Сваяку з удзелам прафесара Вітаўта Юрыя Стаповіча, на якой прыпомнілася постаць ксяндза і паэта. Чыталіся яго вершы і нарысы. Спадар Уладыслаў Страшэвіч прынёс кніжачку да набажэнства „Голас душы” кс. К. Стаповіча, якую на першую камунію атрымаў ад бацькі Баляслава Лапыра з дарчым надпісам „Каб заўсёды быў добрым беларусам”, да якой зараз ставіцца як да рэліквіі. Прафесар Вітаўт Юры Стаповіч расказаў пра сямейныя памятки па дзядзьку ксяндзу і паэту і пра леташняе наведванне з сынам Маркам першы раз у жыцці „бацькоўскага гнязда” ў Баранях...

Лена Глагоўская

Казімір Сваяк (Канстанцін Стаповіч) — паэт, драматург, публіцыст, святар. Нарадзіўся 19 лютага 1890 г. у вёсцы Барані. У мясцовай школе набыў пачатковую адукацыю, а ў 1906 г. закончыў Свянцянскую гарадскую школу. Вучыўся ў Віленскай духоўнай семінарыі (1908-1914). У 1915 г. у Пецярбургу пасвячаны ў ксяндзы. Працаваў святаром у Ключчанах, дзе разгарнуў рэлігійную і грамадскую дзейнасць на беларускай мове, арганізаваў беларускія школы і настаўніцкія курсы. У 1916-1918 гг. быў вікарыем у Карыціне на Беласточчыне. З 1920 г. — пробашч у Засвіры (цяпер Мядзельскі раён). Памёр ад сухотаў у Вільні 6 мая 1926 г. Казімір Сваяк з’яўляецца аўтарам зборніка вершаў „Мая ліра” (1924), містэрый „Купальле”, драмы „Янка Канцавы” (1920, 1924), кніжкі для набажэнства „Голас душы” (1934), філасофскага дзённіка „Дзея маёй мыслі, сэрца і волі” (1932). Ён займаў адметнае месца ў літаратурным жыцці Заходняй Беларусі.